

VANKIEN ODOTUKSET VAPAUTUMISESTA

-Vantaalle vapautuvien vankien ajatuksia vapautumisesta

Janne Pentunen

Opinnäytetyö, syksy 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Syrjäytymisvaarassa olevien hyvinvoinnin-

ja terveyden edistäminen:

sosionomi (ylempi AMK)

TIIVISTELMÄ

Pentunen, Janne. Vankien odotukset vapautumisesta. – Vantaalle vapautuvien vankien ajatuksia vapautumisesta. Helsinki. 63 s. 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Syrjäytymisvaarassa olevien hyvinvoinnin- ja terveyden edistäminen, sosionomi (YAMK)

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää mitä odotuksia Vantaalle vapautuvilla vangeilla on vapautumisen suhteen. Tavoitteena oli tunnistaa ongelmat ja löytää toimivat menettelytavat, joilla voidaan parhaiten vastata vapautuvien vankien tarpeisiin.

Teoreettinen viitekehys muodostuu vankien olosuhteiden ja sosiaalisten ongelmien taustoittamisesta. Pääkäsitteinä ovat päihdeongelmat ja uusintarikollisuus. Päihdeongelmalla tarkoitetaan riippuvuutta Yhdistyneiden Kansakuntien 1971 psykotrooppisia aineita koskevan yleissopimuksen määrittelemistä aineista. Uusintarikollisuudella tarkoitetaan rikokseen syyllistymistä kolmen vuoden kuluessa edellisen tuomion päättymisestä.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Aineistonkeruu tapahtui teemahaastattelujen kautta. Haastatteluja oli kaksitoista ja litteroitua aineistoa kertyi 55 sivua.

Keskeisinä tuloksina selvisi, että vapautuvat vangit pitävät tärkeänä sitä, että saavat vapauduttuaan viettää aikaa perheen kanssa, käydä töissä ja pysyä erossa rikoksista. Suuri osa piti tavoitteena myös päihteetöntä elämäntapaa.

Vankien onnistunutta vapautumista edistää hyvien käytäntöjen vahvistaminen ja tukeminen nykyisten resurssien puitteissa. Menossa olevien hankkeiden seurannan avulla saadaan tietoa kehitystarpeista ja vahvuuksista ja tätä tietoa voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa. Eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitys korostuu koska ilman sitä vangin vapautumisessa tapahtuisi asiakas-suhteen katkoksia, jotka saattaisivat vaarantaa tämän vapaudessa selviämisen.

Asiasanat: vanki, päihdeongelma, uusintarikollisuus

ABSTRACT

Pentunen, Janne. Expectations of released prisoners. – Thoughts of prisoners who are going to be released in Vantaa. Helsinki. 63 pages 3 appendices. Diaconia University of Applied Sciences, Promoting health and wellbeing of those who are in risk of exclusion. Master's degree of Social Services.

The purpose of this thesis was to find out what expectations the prisoners who are going to be released in Vantaa, Finland, have. The goal was to recognize the problems and find the best solutions which respond to the needs of released prisoners.

The theoretical frame of reference consists of investigating the circumstances and social problems of prisoners. The main concepts are substance abuse and recidivism. Substance abuse means that someone is dependent on substances which are defined in the United Nation's 1971 agreement on psychotropic substances. Recidivism means that someone is committing a crime in three years after their last sentence.

This thesis is a qualitative research. The material was collected by theme interviews. There were twelve interviews and the transcribed material was 55 pages.

The main result was that released prisoners appreciate that they can spend time with their family, find employment and avoid crime. Many of them were planning to live without drugs.

Confirming and supporting good practices will increase the possibility of successful release from prison. By following the ongoing projects the administration will get useful information about strengths and weaknesses. This information is useful for planning upcoming projects. Co-operation of different operators is important because without that, the customer relationship might break and the coping of the released prisoner could be compromised.

Key words: prisoner, substance abuse problem, recidivism

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT.....	3
JOHDANTO.....	6
2 RIKOLLISUUS JA VANKILA.....	7
2.1 Vankila rangaistuksena.....	7
2.2 Vankeusprosessin kulku.....	8
3 VAPAUTUMISEN TUKEMINEN VANKILASSA.....	11
3.1. Kuntoutus, työtoiminta ja opiskelu vankilassa.....	11
3.2 Hankkeet vangin vapautumisen tukemiseksi.....	13
3.3 Lähityöhankkeella kehitetään vangin ja henkilökunnan vuorovaikutusta	15
4 VAPAUTUMISEEN VALMISTAUTUMINEN.....	18
4.1 Vapautuvan vangin haasteet vapautuessa.....	19
4.2 Kolmannen sektorin toimijat ja aikuissosiaalityö vangin tukena.....	21
4.3 Työllistymisen tukeminen.....	23
5 UUSINTARIKOLLISUUDEN EHKÄISY.....	25
5.1 Toimintaohjelmien vaikutus uusintarikollisuuteen.....	25
5.2 Päihdeongelmaisen kuntoutuminen.....	27
6 PERHE YHTEISKUNTAAN SIJOITTUMISEN TUKENA.....	28
6.1 Lapsella on oikeus molempien vanhempien tukeen ja kasvatukseen.....	28
6.2 Perhetyö vankilassa.....	29
7 VANKILA TUTKIMUSYMPÄRISTÖNÄ.....	31
7.1 Riihimäen ja Keravan vankilat.....	33
7.2 Vantaa tarjoaa vapautuvalle vangille monipuoliset palvelut.....	35
8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	37
8.1 Tutkimuskysymykset.....	37
8.2 Tutkimusmenetelmä.....	38
8.3 Aineiston keruu.....	39
8.4 Aineiston analyysi.....	40
9 VANKIEN ODOTUKSET VAPAUTUMISESTA.....	42
9.1 Vangit pitävät työtä ja raittiutta tärkeänä.....	42
9.2 Asunnon ja toimeentulon saaminen ovat tavoitteena.....	43
9.3 Perheellä on iso merkitys.....	44

9.4 Vapautunut vanki saattaa myös epäonnistua.....	45
9.5 Tuki ja ohjaus ehkäisevät uusintarikollisuutta	46
9.6 Liikuntamahdollisuuksilla on iso merkitys vangille.....	47
10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	49
10.1 Luotettavuus ja eettisyys vapautuneita vankeja tutkittaessa.....	51
10.2 Yhteistyön merkitys vapautuvan vangin tukemisessa	54
Lähteet:.....	56
LIITE 1	65
LIITE 2.	66
LIITE 3.	69

JOHDANTO

Suomessa vapautuu vuosittain noin 5000 vankia, joista suurin osa sijoittuu Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin kuten Vantaalle (Rikosseuraamuslaitos tilastot, 2016). Vapautuneet vangit kohtaavat monia ongelmia ja heillä on paljon haasteita yhteiskuntaan sopeutumisessa. Tein tämän opinnäytetyön yhteistyössä Vantaan kaupungin ja Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mitä odotuksia Vantaalle vapautuvilla vangeilla on vapautumisen suhteen. Tavoitteena oli tunnistaa ongelmat ja löytää toimivat menettelytavat, joilla voidaan parhaiten vastata vapautuvien vankien tarpeisiin.

Mikäli vapautuneet vangit pystyvät paremmin ylläpitämään terveyttään sekä käyttävät vähemmän päihteitä ja tekevät vähemmän rikoksia, tulee siitä yhteiskunnalle iso rahallinen säästö. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan kustannustehokkainta terveyden edistämistä on liikunnan lisääminen, terveellinen ravinto, alkoholin ja tupakan käytön vähentäminen, painonhallintaneuvonnan lisääminen sekä osteoporoosin ja kaatumisten aiheuttamien murtumien vähentäminen (Sosiaali- ja Terveysministeriö, 2007.) Parhaassa tapauksessa vangit myös integroituvat yhteiskuntaan sekä pääsevät töihin ja elävät rikoksetonta elämää.

2 RIKOLLISUUS JA VANKILA

Rikokseksi voidaan määritellä teko joka yksilöitävissä oleva, jonka tuntuva määrä hallituksia on kieltänyt ja jonka rikkojiin on tosiasiallisesti kohdistettu rangaistuksia. Rikoksiksi määritellyt teot ovat vaihdelleet historian aikana. Ruotsin vallan aikana esimerkiksi kahvin juominen oli ajoittain kielletty mutta monet nykyisin kriminalisoidut asiat kuten informatoririkokset sekä rattijuopumus olivat tunteuttomia. Rikokset voidaan jakaa konsensusrikoksiin ja konfliktirikoksiin. Konsensusrikoksilla tarkoitetaan tekoja jotka ovat yhteisön mielestä tuomittavia mutta jotka voidaan toisaalta määritellä poikkeavuudeksi. Esimerkkinä tästä on poikkeava seksuaalinen suuntautuminen kuten homoseksuaalisuus, joka on aikoinaan ollut rikos mutta ei ole sitä enää. Konfliktirikoksilla taas tarkoitetaan tekoja jotka ovat tuomittavia kaikkina aikoina ja kaikissa yhteiskunnissa. Esimerkkinä näistä ovat ryöstöt, petokset, pahoinpitelyt ja varkaudet (Kivivuori 2008, 23-27).

Köyhyys ja eriarvoisuus lisäävät rikosalttiutta, samoin kuin kielteiset elämäntilanteet. Myös persoonallisuuden piirteet saattavat altistaa rikolliselle käyttäytymiselle. Tiedetyt yksilöpiirteet omaavat ihmiset reagoivat paineeseen rikoksin ja hakeutuvat painetilanteisiin. Näillä yksilöillä on usein kielteinen tunne-elämä ja heikko itsekontrolli (Kivivuori 2008, 185.)

2.1 Vankila rangaistuksena

Vankiloissa on tutkinta-, vankeus- ja sakkovankeja. Tutkintavangit on vangittu käräjäoikeuden päätöksellä rikoksen jatkamisen estämiseksi tai jotta he eivät vaikeuta rikoksen tutkintaa. Sakkovangit on määrätty suorittamaan muuntorangaistuksena oikeuden määräämiä sakkoja. Vankeusvangit taas suorittavat vankilassa oikeuden määräämää rangaistusta. (Tutkintavankeuslaki, 2005; Vankeuslaki 2005).

Vakaviin rikoksiin syyllistynyt rikosantekijä on yleensä tuomittu vankilaan mutta vankeusrangaistus saattaa joissain tapauksissa jopa lisätä rikollisuuden riskiä.

Paras tapa ehkäistä rikollisuutta on torjua köyhyyttä ja suuria tuloeroja, tukea instituutioita jotka harjoittavat sosiaalista kontrollia sekä tukea ohjelmia jotka opettavat rikoksentekijöitä pois rikollisuutta puolustavista puhetavoista. Myös eristävien ja leimaavien seuraamusten ongelmalliset vaikutukset tulisi ottaa huomioon sekä tukea vaihtoehtoisia ongelmien ja konfliktien ratkaisutapoja (Kivivuori 2008, 365-368.)

2.2 Vankeusprosessin kulku

Vankeus voi alkaa tutkintavankeudesta, jolloin vanki määrätään käräjäoikeuden päätöksellä tutkintavangiksi. Näin menetellään jos epäillään, että syytetty pakenee tai sotkee rikoksen tutkintaa. Poliisi voi pitää tutkintavankia poliisivankilassa enintään kaksi viikkoa, jonka jälkeen hänet tulee siirtää tutkintavankilaan. Kun käräjäoikeus tekee päätöksensä, tutkintavanki muuttuu vankeusvangiksi. Mikäli vanki tai syyttäjä valittaa tuomiosta, juttu siirtyy hovioikeuden käsiteltäväksi. Mikäli hovioikeus ei vapauta vankia, tämä jatkaa tuomion suorittamista. Tuomion suorittaminen katsotaan alkaneeksi vapauden menettämisestä, eli siitä että poliisi ottaa kiinni (Rikosseuraamuslaitos vankeusrangaistuksen aloittaminen, 2016; Portti vapauteen Rangaistus järjestelmä., 2016.).

Rikoksesta syytetty henkilö voi myös päästä vastaamaan käräjäoikeudessa esitettyihin syytteisiin vapaalta, ilman että häntä suljetaan vankilaan. Mikäli syytetty tällöin tuomitaan vankilaan, saa hän postissa kotiin määräyksen saapua vankilaan. Jos tuomittu henkilö ei tästä huolimatta saavu hänelle määrättyä ajankohtana, ottaa poliisi hänet tavattaessa kiinni ja tuo lähimpään vankilaan. Rangaistuksen suorittaminen alkaa vapauden menetyksestä. Vapaaehtoisesti saapuvan kohdalla rangaistus alkaa kulua vapauden menetyksestä ja poliisin tuoman kohdalla kiinniotosta. Vankeusrangaistuksen sijaan tuomiona voi olla laissa määrätyn rangaistusasteikon mukaan ehdollista vankeutta, yhdyskuntapalvelua tai sakkoja (Rikosseuraamuslaitos vankeusrangaistuksen aloittaminen, 2016; Portti vapauteen Rangaistus, 2016.).

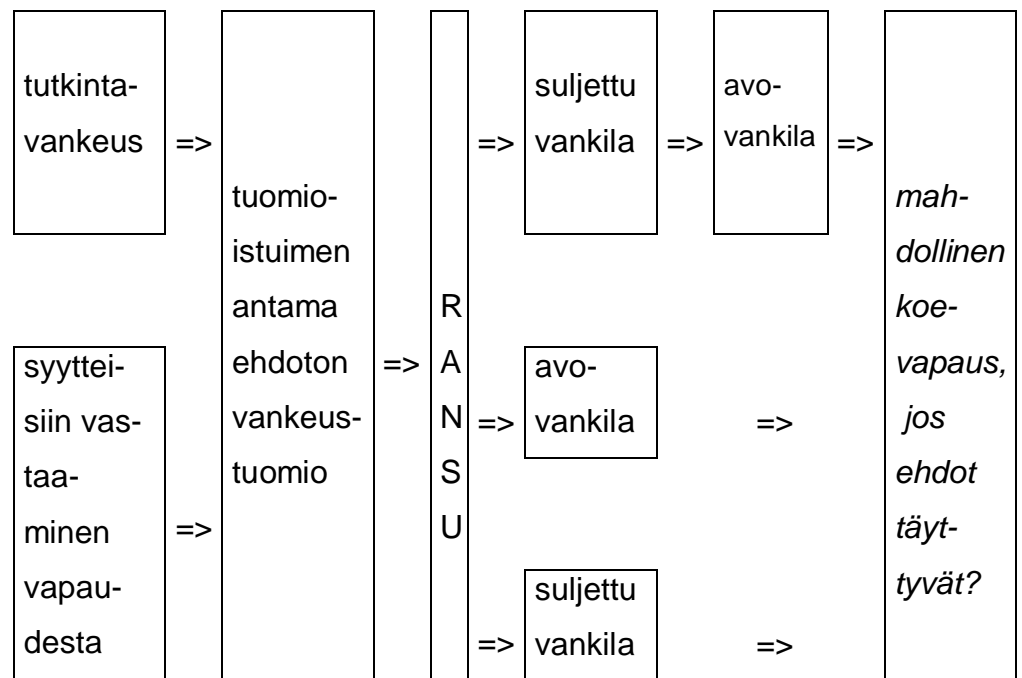
Kun vanki on saanut vankeustuomion, hänelle tehdään arviontikeskuksessa rangaistusajan suunnitelma (eli RANSU), joka on kuin lukujärjestys vankeusajalle. Siinä määritellään riski- ja tarvearvion perusteella vangin vankeusaikana suorittamat toiminnot. Tarkoituksena on ehkäistä uusintarikollisuutta erilaisten kuntoutusohjelmien ja tukitoimien avulla. Lyhyttuomioisille vangeille rangaistusajan suunnitelma tehdään käytössä olevien asiakirjojen perusteella, mutta pitkätuomioiset vangit pääsevät arvioitikeskukseen työntekijän haastateltavaksi (Rikosseuraamuslaitos vankeusrangaistuksen aloittaminen, 2016; Portti vapauteen Rangaistus, 2016.).

Vanki voidaan määrätä avovankilaan tai suljettuun vankilaan (katso Kuvio 1). Vankia tulee pitää niin avoimissa olosuhteissa kuin mahdollista ja vapautumisen tulisi olla asteittaista. Mikäli rangaistus on yhteensä alle vuoden tai kyseessä on sakon muuntorangaistus, vanki sijoitetaan usein suoraan avovankilaan. Pitkätuomioiset pyritään sijoittamaan avovankilaan tuomion loppupuolella. Avovankilaan pääseminen edellyttää päihitteettömyyttä ja valmiutta noudattaa avovankilan sääntöjä (Rikosseuraamuslaitos sijoittelu, 2016; Portti vapauteen Avovankila, 2016.).

Vankeusrangaistuksen loppupuolella vanki voi päästä valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen rangaistuksen päättymistä. Valvotun koevapauden ehtona on päihitteettömyys, jota valvotaan autolla liikkuvan tukipartion toimesta. Vaihtoehtoisesti viranomaiset voivat määrätä vangin saapumaan vankilaan päihdetestausta varten.

Koevapaudessa oleva vanki on velvollinen pitämään mukanaan paikannuslaitetta ja noudattamaan hänelle määrättyä viikko-ohjelmaa toimintavelvoitteineen. Paikannuslaite hälyttää, mikäli koevapausvanki poikkeaa hänelle määrättyltä alueelta. Vangin olemista käsketyssä paikassa valvotaan myös tukipartion avulla. Vangin pitää tulla paikalle tukipartion soittaessa hänelle esimerkiksi tämän asuntorakennuksen edustalta. Koevapausvanki on myös velvollinen soittamaan kerran vuorokaudessa valvontasoiton vankilaan. Valvontasoiton unohtamisesta, käsketyltä alueelta poistumisesta tai viikko-ohjelman noudattamatta jättämisestä voi saada kurinpitorangaistuksen tai pahimmassa tapauksessa koevapaus voi-

daan peruuttaa (Rikosseuraamuslaitos koevapaus., 2016; Portti vapauteen Koevapaus, 2016.)

Kuvio 1. Vankeusprosessin kulku

3 VAPAUTUMISEN TUKEMINEN VANKILASSA

Rikosseuraamusalan keskeisiä tavoitteita 1990-luvun lopulta lähtien on ollut uusintarikollisuuteen vaikuttaminen. Tällä tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joita rikosentekijöihin kohdistetaan seuraamusjärjestelmässä ja jotka vähentävät hänen rikollisen käyttäytymisensä uusimisriskiä. Vangin valmiuksia rikoksetto- maan elämään pyritään parantamaan erilaisilla kursseilla ja toimintaohjelmilla. Toimintaohjelmat voidaan jakaa yleisohjelmiin joilla pyritään vaikuttamaan rikol- liseen käyttäytymiseen, rikosperusteisiin ohjelmiin jotka on tarkoitettu tiettyyn rikokseen syyllistyneille, kuten esimerkiksi väkivalta- tai seksuaalirikollisille sekä päihdekuntoutukseen (Rikosseuraamuslaitos ohjelmatyö, 2016.)

Vangit ovat valtaväestöön verrattuna sairaampia ja huonokuntoisempia. Mielen- terveyden häiriöt ovat hyvin yleisiä vangeilla. Vankien päihderiippuvuus on muuhun väestöön verrattuna kymmenkertaista. Yleisimmät vankien käyttämät päihteet ovat alkoholi ja amfetamiini. Noin 70 prosentilla vangeista on jokin per- soonallisuushäiriö. Vankien yleisimpiä persoonallisuushäiriöitä ovat epäsosiaa- linen persoonallisuus ja tunne-elämältään epävakaata persoonallisuus. Vangeilla esiintyy myös mielialahäiriöitä kuten masennusta. Keskeisin hoidon tarpeen aiheuttaja on kuitenkin psykiatriset päihdediagnoosit. Päihteiksi määritellään kaikki lailliset ja laittomat keskushermostoon vaikuttavat aineet joita käytetään päihtymistarkoituksessa (Joukamaa & ym. 46-58; Päihdehuoltolaki, 1986.)

3.1. Kuntoutus, työtoiminta ja opiskelu vankilassa

Vankiloissa tehdään päihdekuntoutusta ja sosiaalista kuntoutusta, jonka tärkein tavoite on lisätä vangin sosiaalisia valmiuksia ja arkielämän taitoja (Vankeusla- ki, 2005). Tavoitteena on myös auttaa vankia ohjautumaan työelämään tai am- matillisiin opintoihin sekä muuten valmistautumaan vapautumista varten. Tällai- nen toiminta on voi olla esimerkiksi vapauttamisryhmiä, terveysneuvontakursse-

ja, perheleirejä tai erilaisia isä-lapsiryhmiä (Rikosseuraamuslaitos vapautumisen valmistelu, 2016).

Päihdestrategia ohjaa vankeinhoidon päihdetyön kehittämistä. Päihdetyön kehittämisen tavoitteena on päihteiden tarjonnan ja päihderikollisuuden ehkäisy. Sillä pyritään myös päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ja päihteiden kysynnän ehkäisyyn. Tavoitteena on myös päihdeongelmaisen vangin kuntoutusketjun turvaaminen vankeudesta vapautteen sekä toimintaympäristöön verkottuminen (Rikosseuraamuslaitos päihdetyö, 2016).

Päihdetyö jakaantuu päihdevalvontaan, päihdehoitoon ja päihdekuntoutukseen. Terveystieteiden toteuttama päihdehoito käsittää muun muassa päihdearvion, vieroitus- ja katkaisuhoidon, päihdepsykiatrisen hoidon sekä opioidiriippuvaisten korvaus- ja ylläpito-hoidon. Päihdekuntoutus käsittää kuntouttavan toiminnan, jota toteutetaan erilaisina päihdeohjelmina sekä yksilötyönä. Vankiloiden päihdevalvontaan kuuluvat tarkastustoiminta sekä päihdeettömyyden valvonta (Vankeuslaki, 2005.) Vankilan päihdekuntoutuksen osallistuneita vankeja voidaan sijoittaa myös enintään kuuden kuukauden ajaksi ulkopuoliseen päihdehoito- tai kuntoutuslaitokseen (Rikosseuraamuslaitos päihdetyö, 2016)

Vankien työn tekemisen tavoitteena on ammattitaidon ja työkyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen (Vankeuslaki, 2005). Näin parannetaan vangin mahdollisuuksia toimeentuloon myös vapautumisen jälkeen. Työnteolla pyritään myös normalisoimaan vankilaelämää. Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen mukaan kolmannes vankien kaikesta ajankäytöstä kului työtoimintaan. Puolet työstä tehdään kiinteistöjen hoidossa, taloushuollossa tai rakentamisessa ja toinen puoli tuotannossa. Vankien tekemät tavarat myydään kuntien ja valtion laitoksille, yksityisille liikeyrityksille tai vankilan myymälöiden kautta suoraan kuluttajille (Rikosseuraamuslaitos työtoiminta, 2016).

Vankiloiden periaatteena työtoiminnassa on normaaliuden periaate, eli vankityön tulisi vastata yleisesti yhteiskunnassa tehtävää työtä (Euroopan neuvoston vankilasäännöt, 2007). Valmentavassa työssä pitäisi tämän lisäksi seurata am-

matillisessa kuntoutuksessa noudatettavia menetelmiä. Vankiloissa on mahdollista suorittaa oppisopimuksella näyttötutkintoja tai tutkinnon osia. Vangeille maksetaan työstä suljetuissa laitoksissa toimintarahaa ja avolaitoksissa avovankilapalkkaa. Vangin on joissakin tapauksissa mahdollista käydä siviilitöissä vankilan ulkopuolella tai tehdä työtä omaan lukuunsa eli ”omaa työtä” (Vankeuslaki, 2005; Rikosseuraamuslaitos työtoiminta, 2016.)

Vankilat järjestävät sekä yleissivistävää että ammatillista koulutusta yhteistyössä lähiseudun oppilaitosten kanssa. Vangit saavat todistuksen oppilaitokselta, eikä siitä ilmene, että opinnot on suoritettu vankilassa. Vankien koulutuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia valtakunnallisia opetussuunnitelman ja näyttötutkintojen perusteita, sekä niiden perusteella laadittuja paikallisia opetussuunnitelmia (European Prison Rules, 2007; Rikosseuraamuslaitos opiskelu, 2016.)

Vangeilla on monenlaisia opiskelutarpeita. Rangaistusaikana on mahdollista suorittaa perusopetuksen tai lukion oppimäärä tai osia siitä sekä lisätä ammatillisia valmiuksia suorittamalla ammatillisten tutkintojen osia tai koko tutkinnon. Vankiloissa on myös järjestetty erityisesti romanivangeille tarkoitettua alkeisopetusta. Selvitysten mukaan noin kuusi prosenttia vangeista ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää. Toisaalta osa vangeista tarvitsee korkea-asteen koulutusta (Rikosseuraamuslaitos opiskelu, 2016.)

3.2 Hankkeet vangin vapautumisen tukemiseksi

Jotkut vangit ovat valittaneet sitä, etteivät he ole saaneet vankilassa oloaikana riittävästi kuntoutusta ja koulutusta (Eduskunnan apulaisoikeusasiamies, 2015). Rikosseuraamuslaitos onkin pyrkinyt kehittämään vankien kuntoutusta sopimushoidon kokeilun, vaikuttavan lähityön kehittämisen sekä vankien lisääntyvän omatoimisen tietokoneen käytön avulla (Rikosseuraamuslaitos lähityöhanke, 2015).

Vankien saatavilla on tietoa kuntoutus- ja koulutusmahdollisuuksista. Vankiloissa on käytäntönä tiedottaa ilmoitustaululla eri yhteisöjen ja organisaatioiden palvelutarjonnasta. Keravan vankilassa oli kesällä 2016 ilmoitustaululla vankien nähtävissä seuraavien koulutuksien ja kurssien mainokset: Keuda aikuisopisto – talonrakentajan perustutkinto, Keskuspuiston ammattiopiston VALMA – ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus, Keskuspuiston Nuorten aikuisten osaamisohjelma, Sovinto ry:n vaihtoehtoinen ammatti- ja oppisopimuskoulu, Helsingin Diakoniaopiston Jatkox-koulutus ja KRIS:n Etelä-Suomi ry:n Move on – hankkeen esitteet. Ilmoitustaululla oli myös Kriminaalihuollon tukisäätiön asumispalvelutyön, Kansaneläkelaitoksen, Jussi-työn, Lyömättömän linjan, Miesten kriisikeskuksen ja SOS-auton, Velkalinjan sekä Suuttumuksen hallintakurssin esitteet. Vastaavia esitteitä on saatavilla myös muissa vankiloissa (havainnot Riihimäen, Jokelan ja Keravan vankiloista, 2016).

Rikosseuraamuslaitos pyrkii lisäämään vankien tietokoneen käyttöä. Tietotekniikan käyttötaito on nykyään välttämätön jokapäiväisessä elämässä ja sen puuttuminen lisää syrjäytymisvaaraa. Lisääntyvä tietokoneen käyttö vankilassa tarjoaa mahdollisuuden asunnon ja työnhakuun vapautuessa. Se myös mahdollistaa tietokonepohjaisen päihdeohjelman tekemisen. Parantuneet videoneuvotteluyhteydet tarjoavat mahdollisuuden ryhmämuotoiseen kuntoutukseen etäyhteydellä silloin, kun ei osallistujia voida sijoittaa samaan laitokseen tai ryhmien vetäjä on eri paikassa.

(Rikosseuraamuslaitos sähköinen asiointi, 2015.)

2000-luvulla suunniteltiin sopimushoitoa päihdeongelmallisille vangeille, joiden rikos johtuu lähinnä päihteiden käytöstä. Tarkoitus oli, että sopimushoidolla olisi voitu korvata enintään kahdeksan kuukauden mittainen vankeusrangaistus paitsi silloin, kun rikoksenteekijä olisi tuomittu yhdyskuntapalveluun. Hoito olisi kestänyt kuudesta kuukaudesta muutamaan vuoteen hoidon tarpeen mukaan mutta ei kuitenkaan silloin, kun voi päästä yhdyskuntapalveluun. Hoitoa suunniteltiin toteutettavaksi yhteistyössä päihdehoitolaitoksen kanssa ja laskun olisi maksanut valtio (Oikeusministeriö, 2002.)

Sopimushoitoa oli tarkoitus kokeilla kolmen vuoden ajan ennen sen valtakunnallista käyttöönottoa. Siitä kuitenkin luovuttiin ennen 2000-luvun alkuun suunniteltua kokeilua koska hoitoa pidettiin Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen johtajan, Tapio Lappi-Seppälän, mukaan liian kalliina (Haaste, 2016).

3.3 Lähityöhankkeella kehitetään vangin ja henkilökunnan vuorovaikutusta

"Lähityö" on käytännössä vangin tai yhdyskuntaseuraamusasiakkaan kanssa vuorovaikutuksessa tehtävää työtä. Rikosseuraamuslaitos toteutti 2013-2015 "toimivat lähityökäytännöt -hankkeen", johon osallistuivat Sukevan, Vaasan, Jokelan ja Vantaan vankilat. Hankkeen tavoitteena oli selvittää, mitä valvontahenkilöstön nykyinen lähityö suljetuissa vankiloissa on. Tarkoituksena oli myös selvittää, millä tavoin lähityötä voitaisiin kehittää, jotta se palvelisi rikosseuraamusalan strategista tavoitetta uusintarikollisuuden vähentämiseksi, yhteiskunnan turvallisuuden lisäämiseksi, sekä vankien määrän pienentämiseksi. Toinen tavoite oli henkilöstön oman työnsä kehittämiseen osallistumisen vahvistaminen (Ylisassi ym. 2016, 4; Rikosseuraamuslaitos Lähityöhanke, 2016.)

Rikosseuraamuslaitoksen lähityöhankkeen seurantatutkimus osoitti, ettei kaikki lähityö ole kuntouttavaa. Vankien aktivointi pidettiin tärkeänä, sekä sen mahdollisuuksia ja työntekijöiden työtettä lähityössä. Käsite "aktivoiva lähityö" voisi tuoda "kuntouttavaa lähityötä" osuvammin esille Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa tarkoitettua vuorovaikutuksellisen lähityön sisältöä. Hyvässä lähityössä yhdistyy kuntouttava ja aktivoiva vuorovaikutus sekä ongelmia ennaltaehkäisevä valvonta. Valvontahenkilöstön näkemys toimivista lähityökäytännöistä liittyi tilanteisiin, joissa ei esiinny valvonnan ja kuntoutuksen välistä jännitettä. Ongelmalliseksi osoittautui kuntouttavan otteen ja valvonnan yhteensovittaminen haastavissa tilanteissa, sekä vartijakohtaisesti vaihtelevat toimintatavat ja rajanveto valvontahenkilöstön ja kuntoutussektorin roolien välillä (Ylisassi ym. 2016, 4-5.)

Valvontahenkilöstön motivaatio tehdä lähityötä voi liittyä sääntöjen noudattamiseen tai lähityö voidaan nähdä muutoin oikeutetuksi. Työntekijät tekevät aktiivista lähityötä myös omasta halustaan, vangin etua ajatellen, vaikka määräykset eivät siihen velvoitakaan. Tällöin aktivoivalle lähityölle nähdään oikeutus. Toisaalta lähityötä tehdään myös määräysten pohjalta ja siten, ettei siihen sisälly kuntouttavaa tai aktivoivaa näkökulmaa. On kuitenkin tärkeää nähdä arjen kuntouttava vuorovaikutus vartijoiden ammatillisena työkaluna (Ylisassi ym. 2016, 5.)

Lähityöhankkeen myötä havaittiin, että vankiloissa ei ole riittävästi välineitä tai keinoja vastata suljettujen osastojen vankien monimuotoisiin tarpeisiin. Erilaisien kuntouttavien toimintojen määrän lisääminen ei ole tavoittanut kaikkia vankeja; vangit eivät motivoitu ryhmiin, osallistumisaste on vähäinen ja etenkin syrjäytyneet sekä moniongelmaiset vangit pysyttelevät selleissään. Siten ryhmien kuntouttava tarkoitus toteutuu heikosti. Kuntouttavien ryhmien ja muun lähityön kytkeytyminen vangin rangaistusajan suunnitelman tavoitteisiin oli työntekijöille epäselvä (Ylisassi ym. 2016, 44.)

Hankkeen avulla toteutettiin kuusi kehittämiskokeilua: vetäytyvien vankien aktivointi (akkuryhmä ja lukupiiri), hyvien lähityökäytäntöjen ”työkalupakin” kokoaminen, vangin perehdyttäminen osastolle, vankia koskevan tiedon kirjaamiskäytäntöjen kehittäminen sekä vankien osastolla liikkumista ja sijaintia koskevan tiedon hallinnan parantaminen. Neljä ensiksi mainittua kokeilua suuntautui vankien aktivointiin ja työntekijöiden aktiivisen lähityöotteen kehittämiseen. Kaksi muuta kokeilua olivat välillisesti lähityön edellytyksiä parantavia (Ylisassi ym. 2016, 4-5.)

Syrjäytyviä ja huonokuntoiset vankeja yritettiin saada aktivoitua toimintoihin Sukevan vankilassa niin sanotun Akku-ryhmän avulla. Sukevalla oli havaittu, että joissakin ryhmissä käy vankeja vain vähän, ja tällöin oli pohdittu onko toiminta vangille mielekästä. Lisäksi ryhmistä poisjäämiset aiheuttavat vartijoille ylimääräistä työtä. Osa sellissä pysyttelijöistä on tyytyväisiä sellissä oloonsa, eivätkä he halua osallistua toimintoihin. Osa taas on huonokuntoisia, kyvyttömiä, henkisesti ongelmaisia tai pelkääjiä. Henkisesti ongelmaiset tarvitsisivat motivointia

lähteä sellistä ulos (Ylisassi ym. 2016, 52.) Lukupiirillä pyrittiin tarjoamaan virikkeitä huonokuntoisille vangeille ja työkalupakilla etsimään hyviä käytäntöjä (Ylisassi ym. 2016, 50).

Talouden huono tilanne haittaa lähityön kehittämistä ja muuta toimintaa. Säästöjä on haettu henkilöstön vähentämisestä ja vuodesta 2014 vuoteen 2016 on ollut tarkoituksena vähentää 200 henkilötyövuotta. Tämän on koettu lisäävän väkivallan uhkaa sekä vaikeuttavan toimintojen järjestämistä. Säästöjä on jouduttu tekemään esimerkiksi päihdekuntoutuksesta, työtoiminnasta ja opetuksesta. Toimettomuus lisää myös vankien levottomuutta. Sen lisäksi henkilökunnan läsnäolon väheneminen saattaa johtaa epätoivottujen alakulttuurien leviämiseen vankilassa. Vankiloissa koetaan, että henkilökunta joutuu työskentelemään ääri rajoilla. Esimerkiksi Vantaan vankilassa teetettiin vuonna 2013 henkilökunnalla 12 000 tuntia ylityötä. Samalla vartijoita jouduttiin käyttämään vankikuljetuksissa, jolloin osastot olivat vajaamiehityksellä (Zaref, 2014.)

4 VAPAUTUMISEEN VALMISTAUTUMINEN

Vapautumisella tarkoitetaan yleensä vapausrangaistuksen päättymistä (Vankeuslaki, 2005). Tutkintavanki voi vapautua, mikäli oikeus katsoo, ettei henkilön vangittuna pitämiseksi ole tarvetta (Tutkintavankeuslaki, 2005). Mikäli henkilö pääsee pois vankilasta, mutta on koevapaudessa, hän ei ole vapautunut vaan on yhä Rikosseuraamuslaitoksen määräysvallan alaisena. Sen sijaan vankeustuomion jälkeen yhdyskuntaseuraamustoimiston valvonnassa olevat määritellään vapautuneiksi (Vankeuslaki, 2005).

Vankilasta vapautumista valmistellaan rangaistusajan suunnitelmaan kuuluvassa vapautumissuunnitelmassa. Rangaistusajan suunnitelma on vankeusrangaistuksen alussa tehtävä suunnitelma missä kartoitetaan vankeustuomion aikana tehtäviä toimenpiteitä. Näillä voidaan ehkäistä uusintarikollisuutta sekä edistää vapaudessa selviämistä. Toimenpiteitä ovat päihdeongelman hoitaminen, erilaisten kuntoutusohjelmien käyminen sekä toimintakyvyn ylläpitäminen ja koulutuksen hankkiminen (Vankeuslaki, 2005.)

Vapautumissuunnitelmalla tarkoitetaan vankeusvangille tehtävään rangaistusajan suunnitelmaan kuuluvaa vapautumissuunnitelmaa, jossa on määritelty, miten vanki tulee asumaan vapautumisensa jälkeen (Vankeuslaki, 2005). Asumisella tarkoitetaan sitä, että tutkittavalla on vakituinen asuinpaikka jossa hän on kirjoilla. Tilapäistä tuttavien nurkissa tai muussa väliaikaismajoituksessa oleskelua ei lasketa asumiseksi (Tilastokeskus, 2016.)

Tutkintavangin vapautuessa ei tehdä mitään erityisiä toimenpiteitä, vaan laskeaan vapaaksi joko tutkinnanjohtajan tai käräjäoikeuden päätöksellä. Ulkomaalaisten kohdalla käännytys tai karkotusasiatkin ovat yleensä hoidettu jo poliisin toimesta. Sakkovangeille kuuluu tehdä vapautumissuunnitelma ja antaa sovittu todistus vapautuessa (European Prison Rules, 2007; Tutkintavankeuslaki, 2005; Vankeuslaki, 2005; vankilavirkailijoiden tiedonannot, 2016).

Vankeusvankien vapauttaminen edellyttää enemmän valmisteluja. Vanki vapautuu suoritettuaan $\frac{1}{2}$ (vankeinhoidollisesti ensikertalaiset) tai $\frac{2}{3}$ rangaistusajasta

(rikoksen uusijat), tai poikkeustapauksissa suoritettuaan koko rangaistusajan (Portti vapauteen Seuraamukset, 2016). Vapautumissuunnitelman lisäksi vankeusvangille pitää huolehtia hyvissä ajoin ennen vapautumisajankohtaa mahdollinen ”valvonta-asia”. Mikäli rangaistusta on jäljellä yli vuosi vapautumispäivästä, määrätään vangille ”valvonta”. Valvontaan asettamispäätöksen tekee vankilan johtaja esittelystä, joka kirjataan vankitietojärjestelmään. Tieto tästä menee vangin kotipaikkakunnan mukaan oman alueen yhdyskuntaseuraamustoimistoon, joka määrää vangille valvojan. He yhdessä vankilan sosiaalityöntekijän kanssa hoitavat vangille tarvittaessa asunnon, toimeentulotuen sekä muita tarvittavia asioita. Tarvittaessa valvoja käy tapaamassa vankia jo ennen vapautumista vankilassa. Ilman valvontaa vapautuvan vangin asunto- sekä muut asiat hoidetaan sosiaalityöntekijän toimesta. Vapauttamisasiakirjat tehdään kaikille vankeusvangeille Jokelassa ja Keravalla notaarin toimesta. Ne vanki saa mukaansa vapautuessaan. Kaikille vapautuville vangeille (vankeus-, sakko- ja tutkintavangit) maksetaan myös matkakorvaus omalle kotipaikkakunnalle (Euroopan neuvoston vankilasäännöt, 2007; vankilavirkailijoiden haastattelut 2016; Vankeuslaki, 2005).

Vangin saa vapautuessaan mukaan kuittaamansa omaisuuden ja ”pankkikortin” johon tallennetaan hänen viimeinen tili. Kortti toimii kuukauden ajan maksuvälineenä. Jos vanki ei suostu kuittaamaan omaisuuttaan tai vapautuu käräjiltä, tavarat jäävät vankilalle kolmeksi kuukaudeksi. Tämän jälkeen ne hävitetään (Vankeuslaki, 2005; vanginvartijoiden ja notaarin tiedonannot, 2016).

4.1 Vapautuvan vangin haasteet vapautuessa

Vangin vapautumiseen liittyy erilaisia haasteita. Vangeilla voi olla päihdeongelmia, puutteita tunne-elämän hallinnassa, puutteellinen koulutus ja he voivat olla asunnottomia. Suomessa oli vuonna 2015 noin 7900 asunnottomia. Vuosina 2008–2015 pitkäaikaisasunnottomien määrää vähennettiin asunnottomuusohjelmien avulla 37 prosenttia. Vapautuvien vankien asunnottomuusluvut ovat pysyneet suurina, vaikka kodittomien määrä on vähentynyt. Suuri osa vangeista vapautuu suoraan kadulle. Vuonna 2015 kolmannes vapautuneista vangeista

oli asunnottomia. Vankilasta vapautui tuolloin 5573 vankia, joten kodittomia vankeja on noin pari tuhatta (Pasanen, 2016.). Mikäli vangilla on vankilaan joutuessa vuokra-asunto, maksaa sosiaalitoimi vangin asunnon yleensä puolen vuoden ajan. Mikäli tuomio on yli puolen vuoden mittainen, kehoitetaan vankia irtisanomaan vuokrasopimus (vankilan sosiaalityöntekijän tiedonannot, 2016).

Nykyisen tilanteen korjaamiseksi Rikosseuraamuslaitos on käynnistänyt asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen, joka on osa laajempaa kansallista asunnottomuusohjelmaa (Rikosseuraamuslaitoksen tulostavoiteteasiakirja, 2016). Hankkeen tavoite on puolittaa vankien ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavien asunnottomuus vuoden 2019 loppuun mennessä. Vankien asumista pyritään tukemaan vaikeasti asutettavien vankien asumisvalmennuksen avulla. Hankkeella kerätään toimivia käytäntöjä ja monistetaan niitä muiden toimijoiden käyttöön. Kuopiossa on kokeiltu asuntotyöryhmää ja Joensuussa ASO-työryhmää, joissa yhdyskuntaseuraamustoimistot kutsuvat vangin tarpeen mukaan koolle toimijoita, kuten sosiaalitoimen sekä päihde- ja mielenterveyspalveluita (Pasanen, 2016.).

Vankilasta vapautuvilla vangeilla on usein myös monia elämänhallinnan puutteita (Kangasaho 2013, 12–13). Elämänhallintaa voidaan tarkastella selviytymisstrategioiden, koherenssin tunteen ja sosiaalisen tuen avulla. Elämänhallinta tarkoittaa yksilön kannalta yksilön kannalta kykyä hallita elämän kulkua siten, että se on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Elämän hallinta perustuu siihen, että vaikeistakin asioista voi selvitä ja että hankalat asiat tulee hyväksyä osaksi elämäntulkua. Aikuissosiaalityössä elämänhallinta tarkoittaa myös uskoa siihen, että asiakas pystyy muutokseen. Aikuissosiaalityö tarjoaa tukitoimia ja palveluita asiakkaan elämänhallinnan tukemiseen. Elämänhallintaa ei voida edistää asiakkaan puolesta mutta hänelle voidaan tarjota tukea sekä mahdollisuus siihen. (Kangasaho 2013, 10.)

Elämänhallinta voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen elämänhallintaan. Ulkoisella elämänhallinnalla tarkoitetaan sitä, kun ihminen pyrkii ensisijaisesti vaikuttamaan ulkoisiin tekijöihin, jotta ne vastaisivat paremmin yksilön tavoitteita ja tarpeita. Sisäisessä elämänhallinnassa pyritään omien havaintojen, tunteiden ja

mielikuvien käsittelyn avulla selviytymään ahdistusta aiheuttavista ristiriidoista, haasteellisista tilanteista sekä paineista. Ulkoinen ja sisäinen elämänhallinta on mukautumista edistävän tai ehkäisevän prosessin eri puolia. Lainrikkojen kohdalla on usein kyse elämänhallinnan puutteista sekä siitä johtuvista ongelmista. Tällöin on kyse niin sisäisistä kuin ulkoisistakin tekijöistä ja voimavaroista. Elämänhallinnan näkökulmasta lainrikkojen kanssa tehtävä sosiaalityö keskittyy elämänhallinnan kannalta oleellisiin tekijöihin, asumiseen, taloudellisiin asioihin ja yksilön jaksamista edistäviin asioihin kuten perheeseen. (Kangasaho 2013, 10–12.)

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena rangaistustehtävän ohella onkin vangin elämänhallinnan edistäminen. Vankilasta vapautuva asiakas taas saattaa mieltää aikuissosiaalityön työskentelyn lähinnä taloudellisena avustamisena. Kuitenkin asiakkaalle samalla tarjoutuu mahdollisuus aikuissosiaalityön tarjoamaan tukeen ja apuun. Vaikka asiakkaan yhteydenoton ensisijainen motiivi voi olla toimeentulon turvaaminen, varsinaisiksi työskentelyn kohteiksi jäävät muista ongelmista kärsivät, kuten mielenterveys- tai päihdeongelmaiset (Kangasaho 2013, 6.)

4.2 Kolmannen sektorin toimijat ja aikuissosiaalityö vangin tukena

Vapautuvan vangin tukena voivat olla kotikunnan aikuissosiaalityö tai kolmannen sektorin yhdistykset (Kriminaalihuollon tukisäätiö, Sininauhaliitto, Takaisin Elämään ry). Vertaistuellalla voidaan helpottaa vankilasta vapautumisen vangille aiheuttamaa hämmennystä. Kriminaalihuollon tukisäätiön tukihenkilöt voivat käydä tapaamassa vankia jo vankeusaikana, toimia tukihenkilönä lomilla sekä tulla vapautumishetkellä portille vastaan. Vertaistuesta on apua silloin kun vanki yrittää luoda uusia sosiaalisia suhteita rikoksettomiin ja päihteettömiin ihmisiin. Vertaistuesta on hyötyä erityisesti sellaisille ihmisille, joilla on ollut päihdeongelma (Remes 2010, 60–63).

Kriminaalihuollon tukisäätiön, eli KRITS:n, tavoitteena on toimia rangaistuksesta vapautuvien ja heidän läheistensä selviytymistä ja elämänhallintaa edistävänä

valtakunnallinen asiantuntijan ja palveluntuottajana. Kriminaalihuollon tukisäätiö tukee kriminaalihuoltotyötä ja sen kehittämistä sekä vaikuttaa toimintaan, jolla vähennetään uusintarikollisuutta ja rikoksien haittoja (Kriminaalihuollon tukisäätiö, 2016).

Sininauhaliitto on yhteistyöverkosto johon kuuluu n. sata jäsenyhteisöä. Näitä ovat mm. Helsingin Diakonissalaitoksen Säätiö, Helsingin vieraskoti ry sekä Vapautuvien tuki ry. Sininauhaliiton tavoitteena on auttaa vaikeaan tilanteeseen joutuneita. Liiton ja sen jäsenyhteisöjen erityisosaamista ovat päihde- ja pelihaitat, riippuvuudet, mielenterveysongelmat, pitkäaikaisasunnottomuus sekä sosiaalinen työllistäminen (Sininauhaliitto, 2016).

Takaisin Elämään ry on koko Suomen alueella toimiva yhdistys. Sen tärkein kohderyhmä on lapset ja nuoret sekä alle 29-vuotiaat nuoret aikuiset. Yhdistys ei ole sitoutunut mihinkään seurakunnalliseen tai uskonnolliseen suuntaukseen mutta toimii kristillisen lähimmäisenrakkauden arvopohjalta. Yhdistyksen työ kohdistuu päihde- ja vankilataustaisten nuorten auttamiseen kohti rikoksetonta ja päihteetöntä elämää. Tukiasumistoiminta on tärkeä osa yhdistyksen toimintaa (Takaisin elämään ry, 2016).

Aikuissosiaalityö pyrkii pienentämään vapautumisen riskejä parantamalla asiakkaan elämänhallintaa. Sosiaalityön antama tuki voi olla asiakkaan elämän perusedellytysten turvaamista, tilanteen seuranta tai muutoksen tukemista (Kangasaho 2013, 58).

Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä joka-päiväisestä elämästä selviytymisen tueksi, asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen, taloudellisen tuen tarpeeseen, sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi, lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen, äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen, lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi, päihteiden ongelmakäytöstä, mielenterveysongelmasta sekä muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen, muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliin tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen, tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi. (Sosiaalihuoltolaki, 2014).

Näistä Sosiaalihuoltolaissa mainituista tukimuodoista vapautuvia vankeja saattaa koskea asumista, päihteiden käyttöä, taloudellista tukea, mielenterveyttä ja kognitiivista toimintakykyä ja sosiaalista syrjäytymistä koskevat tukimuodot. Vapautuvat vangit ovat toimintakyvyltään ja taloudellisilta resursseiltaan hyvin erilaisissa tilanteissa. Jotkut ovat täysin varattomia, asunnottomia, päihde- ja mielenterveysongelmaisina, kun taas toisilla voi olla asumiseen ja toimeentuloon liittyvät asiat kunnossa.

4.3 Työllistymisen tukeminen

Elokuussa 2016 Suomessa oli 195 000 työtöntä ja 154 000 piilotyötöntä (Tilastokeskus, 2016). Työttömäksi määritellään henkilö, joka on työtä vailla ja voisi aloittaa työn kahden viikon kuluessa, ja joka on etsinyt työtä aktiivisesti viimeisen neljän viikon aikana palkansaajana tai yrittäjänä. Työttömäksi luetaan myös työpaikastaan toistaiseksi lomautettu, joka täyttää edellä mainitut kriteerit. Piilotyöttömäksi määritellään työvoiman ulkopuolella oleva henkilö, joka olisi työhön käytettävissä kahden viikon kuluessa ja haluaisi ansiotyötä, mutta ei ole etsinyt työtä viimeisen neljän viikon aikana. Syinä piilotyöttömyyteen ovat työnhausta luopuminen tai muut syyt kuten opiskelu, lasten hoito tai terveydelliset syyt (Tilastokeskus, 2016.)

Vapautuneet vangit voivat hakea töitä TE-toimiston palvelujen avulla. Vanki voi ilmoittautua asiakkaaksi TE-toimistoon kun on vapautunut vankilasta, mutta yleisemmin he ilmoittautuvat ennen koevapauden alkua. Tämän jälkeen heille pyritään tekemään työllistymissuunnitelma jossa sovitaan esimerkiksi työkokeilusta koevapauden ajaksi. Suunnitelman teossa on yleensä mukana vanki, sosiaalityöntekijä, sekä TE-toimiston edustaja. Yleensä vangit ovat jo tehneet suunnitelman vankilassa sosiaalityöntekijän kanssa. Vangeilla tulisi olla muun muassa työkokeilupaiikka, jotta koevapaus onnistuu. Yleensä koevapauden aikana ollaan työkokeilussa tai kuntouttavassa työtoiminnassa, josta polku etenee

opiskeluun tai palkkatuettuun työhön riippuen vangin tilanteesta. Uudenmaan TE-toimiston mukaan toimipaikoissa on yhdyshenkilöt joihin ollaan yleisimmin yhteydessä kun tarvitaan tietoja, toimintatapoja, työllistymissuunnitelmaa tai halutaan tietää vastuuvirkailija vangille (Uudenmaan TE-toimiston työntekijän tiedonanto, 2016.)

Työllistymisen kannalta on tärkeää että vangilla koulutusta, sillä vähän koulutetuilla työntekijöillä on isompi riski jäädä työttömäksi (Tilastokeskus, 2016). Kaikki eivät kuitenkaan pysty kouluttautumaan joten on ehdotettu että valtio tukisi matalasti koulutettujen työllistymistä erilaisten tukien avulla. Tämä parantaisi vapautuneiden vankien ja muiden heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymismahdollisuuksia (Valtioneuvosto, 2013.)

5 UUSINTARIKOLLISUUDEN EHKÄISY

Uusintarikollisuudella tarkoitetaan sitä että henkilö syyllistyy rikokseen kolmen vuoden kuluessa vankilasta vapautumisesta. Tutkimusaika on tässä tutkimuksessa kuitenkin niin lyhyt, ettei rikoksen uusimista voi kunnolla seurata. Henkilö voi myös joutua vankilaan jostain aikaisemmasta, ennen nyt päättynyttä tuomioita tehdystä rikoksesta. Tällainen oikeusjärjestelmän hitaudesta johtuva uudestaan vankilaan joutuminen ei ole uusintarikollisuutta (Tilastokeskus, 2016). Suurin osa vapautuneista vangeista ei palaa vankilaan ja niistäkin jotka palaavat, jää vain muutama varsinaiseen vankilakierteeseen. Korkein uusimisriski on ryöstöistä ja omaisuusrikoksista tuomituilla ja pienin on henki- ja seksuaalirikoksista tuomituilla. Nuoret uusivat rikoksia useammin kuin vanhat ja miehet enemmän kuin naiset (Hypén, 2004, 3). Vangin kokema sosiaalinen vuorovaikeus sekä mahdolliset onnistumiset ja epäonnistumiset vaikuttavat osaltaan hänen menestymiseensä ja uusintarikollisuuden riskiin (Anttila & Törnudd 1983, 32-37).

Vankilakierteessä olevat vangit ovat köyhin ja syrjäytynein ihmisryhmä, jonka eliniän odote jää muun väestön keskiarvon alle. (Hypén 2004, 3.) Toukokuussa 2016 Keravan, Jokelan ja Riihimäen vankilan sosiaalityöntekijöille tehdyn kyselyn perusteella noin 60–80% vangeista olisi vapauduttuaan sosiaalityön tarpeessa, mutta kaikki eivät ole siihen halukkaita. Vankiloihin joutuvat henkilöt ovat keskimääräistä impulsiivisempia ja toimivat usein lyhytjännitteisesti. On vaikea sanoa, ovatko he huono-osaisia rikollisen elämäntavan vai impulsiivisen toiminnan ja puutteellisen ongelmanratkaisukyvyyn takia (Kivivuori 2013, 104-106).

5.1 Toimintaohjelmien vaikutus uusintarikollisuuteen

Rikosseuraamuslaitos on tehnyt runsaasti aiheeseen liittyvää tutkimusta. Muun muassa on tutkittu uusintarikollisuuteen vaikuttavia tekijöitä (Hypén 2004, 25),

sekä erilaisten vankilassa järjestettyjen strukturoitujen toimintaohjelmien vaikutusta uusintarikollisuuteen (Tyni 2014, 92-95). Tämän lisäksi on tutkittu päihdeongelmaisten voimaantumista (Karsikas 2005, 103). Tyni tutkimuksessaan on todennut strukturoitujen toimintaohjelmien vaikuttavan vankien ajatteluun ja motivaatioon. Kuitenkaan suoria vaikutuksia uusintarikollisuuteen ei ollut, tai ne eivät olleet tilastollisesti merkittäviä johtuen ohjelman osallistujien pienestä määrästä (Tyni 2014, 92-95). Kaikki vangit eivät edes ole halukkaita ottamaan osaa kuntoutukseen, ja heillä on täysi oikeus olla osallistumatta (Anttila & Törnudd 1983, 178).

Strukturoitujen toimintaohjelmien taustalla on 1970-luvulla Kanadassa käyttöön tullut ”What Works-ajattelu”, jossa pyritään kognitiivis-behavioraalisten menetelmien avulla vaikuttaa rikoksen tekijän ajatteluun. What Works-ajattelua on kritisoitu ohjelmakeskeisyydestä ja ympäröivän yhteiskunnan vaikutuksen unohtamisesta. On unohdettu, että rikollisuus on sosiaalinen konstruktio eikä kaikkea voi selittää rikoksen tekijän psyykkisten puutteiden avulla. ”Psykologisen kuntouttamisen” lisäksi tarvitaan ”oikeudellista kuntouttamista” ja ”moraalista” sekä ”sosiaalista kuntouttamista”. Oikeudellisella kuntoutuksella tarkoitetaan yhteiskuntaan palaamista edistäviä toimia, moraalilla kuntoutuksella tekojen hyvittämistä ja sosiaalisella kuntoutuksella tässä yhteydessä parannuksen tehneen entisen rikollisen sosiaalista hyväksymistä ja tunnustamista (Haaste, 2012).

Esimerkkejä strukturoiduista toimintaohjelmista ovat Cognitive Skills- ja WOP-ohjelmat. Cognitive Skills oppimishjelma, joka on kehitetty Kanadassa rikosentekijöille. Se ohjaa arvioimaan omaa ajattelua, toimintaa ja niiden seurauksia sekä ohjaa oppimaan kokemuksesta. Ohjelma on kehitetty tutkimalla rikosentekijöiden kognitiivisia taitoja, joissa on huomattu puutteita. Cognitive Skills-ohjelman aikana opetellaan ongelmanratkaisutaitoja. Ensin tunnistetaan ongelma, sitten pyritään löytämään vaihtoehtoiset ratkaisut ja ennakoimaan ratkaisun seurauksia. Tämän lisäksi opetellaan itsekontrollia, kriittistä ajattelua, sosiaalisia taitoja, kykyä vastaanottaa kritiikkiä sekä pyytämään apua ja neuvottelemaan sekä tarkastelemaan asioita myös muista näkökulmista (Haaste, 2006).

Keravan vankilassa toteutetun, ESR-rahoitteen Work Out Project-ohjelman (WOP) tarkoitus oli etsiä ratkaisuja nuorten vankien puutteellisiin elämän hallintakeinoihin ja syrjäytymisuhkiin. Projekti käynnistyi 2004 ja sai jatkoaikaa 2006 asti, jonka jälkeen se jatkui uutena projektina (WOP- It Works if You Work it Out). WOP-ohjelmaan osallistuvat vangit asuvat päihdeettömällä osastolla erillään Keravan vankilan muista vangeista. Osastolla järjestetään monipuolista kuntouttavaa toimintaa joista keskeisimpänä on päihdekuntoutus. Ohjelmassa keskeisin innovaatio on kuntoutuksen jatkuminen siviilissä vapautumisen jälkeen (Rantanen 2009, 75–76, 96–97.)

5.2 Päihdeongelmaisen kuntoutuminen

Päihdeongelmaisen vankien voimaantumista on tutkittu 2005 Helsingin yliopiston tutkimuksessa (Karsikas, 2005). Siinä todettiin vankien haastatteluiden perusteella voimaantumisen alkaneen siitä, kun vangit alkoivat huomata päihdeiden kielteisten vaikutusten ylittävän hyvät vaikutukset. Tällöin vangit alkoivat haluta muutosta elämäänsä. Vankien vankilassa saama kuntoutus lisäsi heidän muutosmotivaatiotaan ja vaikutti voimaannuttavasti sosiaalisella, psyykkisellä ja fyysisellä tasolla. Päihdekuntoutus auttoi vankeja päihdeiden käytön katkaisemisessa, auttoi heitä ymmärtämään oman tilanteensa ja lisäsi motivoituneisuutta päihdeettömänä elämiseen (Karsikas 2005, 3.)

Helsingin yliopiston 2005 tekemän Päihdeongelmaisten vankien voimaantumista tutkineen tutkimuksen mukaan vangit pitivät tärkeimpänä selviytymiskeinona siviilissä suhteiden katkaisemista päihdeitä käyttäviin ystäviin. Ilman tätä heidän on vaikeaa olla tekemättä rikoksia ja pysyä päihdeettöminä. Näiden ihmisten tilalle he yrittivät löytää uutta sosiaalista verkostoa. Tutkittavat odottivat myös sosiaalista tukea omaisilta ja muilta läheisiltä. Irtautuminen rikos- ja päihdekierreestä ei riipu pelkästään ihmisten omasta halusta, vaan se edellyttää myös että yhteiskunta ottaa huomioon heidän moninaiset palvelutarpeensa yhteiskunnan palveluissa (Karsikas 2005, 3).

6 PERHE YHTEISKUNTAAN SIOITTUMISEN TUKENA

Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin kuuluu turvata ihmisoikeudet ja perusoikeudet sekä kohdella tuomittuja asiallisesti, inhimillisesti ja tasavertaisesti. Rikosseuraamuslaitos myös sitoutuu toteuttamaan tuomion täytäntöönpanon niin, että se tukee pyrkimyksiä rikoksettomaan elämään sekä yksilöllistä kasvua ja kehitystä. Rikosseuraamuslaitoksen arvot ovat sellaiset, että ne pyrkivät auttamaan vankeja rikoksettomaan elämään, tähän pyritään myös verkostoyhteistyöllä. Tämän takia on tärkeää, että voidaan jatkaa vankilassa aloitettua perhetyötä myös vankeuden jälkeen. Vankilassa ollessa ja vapautumisen jälkeen yhteiskuntaan sijoittumisessa perheen merkitys on iso ja Rikosseuraamuslaitoksella on tärkeä rooli tuomitun perhesuhteiden tukemisessa sekä ylläpidossa (Rikosseuraamuslaitos strategia 2011-2020, 2011.).

Rikosseuraamuslaitoksessa perhetyö on yhteydenpidon mahdollistamista, keskusteluavun antamista, valmiuksien parantamista ja tukemista arjen toimintoihin, kasvatustehtävässä tukemista, vanhemmuuden arviointia sekä yhteistyön tekemistä siviilitoimijoiden kanssa. Perhesuhteiden ylläpitäminen tukee Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteiden toteuttamista. Toisaalta perhesuhteet voivat olla haitallisia esimerkiksi henkisen ja ruumiillisen väkivallan johdosta. Tällöin Rikosseuraamuslaitoksella on mahdollisuus pyrkiä vaikuttamaan niihin ja siten pyrkiä estämään tällaisten suhteiden aiheuttamat ongelmat. (Rikosseuraamuslaitos lapsi- ja perhetyö, 2013.)

6.1 Lapsella on oikeus molempien vanhempien tukeen ja kasvatukseen

YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen mukaan lapsella on oikeus molempien vanhempien tukeen ja kasvatukseen (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, 1989). Valtion ja kuntien tulee toimillaan tukea vanhempiaan heidän tehtävässään. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää vanhempiin yhteyttä säännöllisesti. Tapaamiset voidaan estää, jos niiden arvioidaan olevan lapsen edun vastaisia. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mu-

kaan lapsella on myös oikeus tietää, missä hänen vangitun vanhempi on. Lapsen oikeuksien huomioon ottaminen ja toteuttaminen kuuluvat julkiselle vallalle, eli käytännössä viranomaisille. (Rikosseuraamuslaitos lapsi- ja perhetyö, 2013.)

Perhetyössä otetaan huomioon lapsen oikeudet ja etu, mikäli päätös koskee lasta. Perhetapaamisia arvioineen työryhmän mielestä tapaamiset tulisi suunnitella lapsiystävällisiksi. On myös tärkeää tehdä yhteistyötä sekä lastensuojelun että siviilissä olevan lapsen huoltajan kanssa. Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön tulee arvioida onko vanhemmuus sellaista, että sitä tulee tukea rangaistuksen aikana vai onko vanhemman toiminnalla haitallisia vaikutuksia puolisoon ja lapseen. Vanhemmuuden tukeminen voi toisaalta olla myös sitä, että autetaan vanhempaa muodostamaan realistinen käsitys omasta roolista lapsen elämässä. Vankiloissa lapsi- ja perhetyö on yleensä enemmän vanhemmuuden tukemista. Vankiloitten perhetyöllä voidaan vähentää vankeudesta aiheutuvia haittavaikutuksia sekä edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan (Rikosseuraamuslaitos lapsi- ja perhetyö, 2013.)

6.2 Perhetyö vankilassa

Perhetyö ilmenee Rikosseuraamuslaitoksessa vangin ja perheen välisen yhteydenpidon tukemisena, perhesuhteiden hoitona sekä kuntoutuksena että vaikuttamistyönä. Yhteydenpidolla tarkoitetaan puhelimitse tapahtuvaa yhteydenpitoa, valvottuja ja valvomattomia tapaamisia, perheleirejä, sekä vanhempilapsitapaamisia (Rikosseuraamuslaitos lapsi- ja perhetyö, 2013.)

Perhesuhteiden hoidolla tarkoitetaan vuorovaikutusta edistävää työtä, jota tehdään yksilötyönä, pari- ja perhetyönä, verkostotyönä sekä perheleireillä. Arjen taitoja opetellaan tuomion aikana sekä niitä tuetaan. Kuntoutus- ja vaikuttamistyössä pyrkimyksenä on uusintarikollisuuteen vaikuttaminen. Perhetyön kannalta tavoitteena on tällöin lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen sekä parisuhteen ja vanhemmuuden taitojen vahvistaminen. Perhetyöhön kuuluu Rikosseuraamuslaitoksessa vangin neuvonta ja ohjaus, yhteydenpidon järjestäminen, väkivallat-

tomuuteen vaikuttaminen, tuki perheiden kriisitilanteessa sekä perhesuhteiden edistäminen (Rikosseuraamuslaitos lapsi- ja perhetyö, 2013.)

Vanki voi pitää yhteyttä omaisiinsa kirjeiden, puhelinsoittojen, tapaamisten ja poistumislupien avulla. Vankia voi tulla tapaamaan vankilaan tavallisessa valvotussa tapaamisessa, lapsitapaamisessa, ja perhetapaamisessa. Näiden lisäksi järjestetään myös isä-lapsi-ryhmiä, joissa vangit voivat leikkiä lastensa kanssa. Tapaamisten ja poistumislupien lisäksi vankien ja heidän omaisten on mahdollista tavata perheleireillä. Ne järjestetään yleensä leirikeskuksessa, jossa on myös paikalla ohjaaja ja siellä voi keskustella vankilassa olemisesta sekä parisuhteesta (Portti vapauteen Tapaamiset., 2016; Vankeuslaki, 2005.)

7 VANKILA TUTKIMUSYMPÄRISTÖNÄ

Tutkimusympäristöjä ovat vankilassa vielä olevien vankien osalta Riihimäen ja Keravan vankilat sekä Keravan avovankilaosasto. Vankila on totaalinen laitos, jonka asettamat rajoitteet vaikuttavat asukkaiden elämää rajoittavasti. Sen tilat ovat tiukasti rajattu, ja ne ovat erotettu muusta maailmasta kaltereilla, muureilla, piikkilangoilla ja lukoilla. Tilalliset järjestykset eivät korosta pelkästään ulkomaailman ja vankilan välistä eroa. Ne voivat näkyä myös vankilan sisällä (Ruckenstain & Teppo 2005, 40.)

Vangin päivä alkaa suljetussa vankilassa yleensä seitsemältä, jolloin vankilassa tarjoillaan aamiainen. Aamukahvit on mahdollista keittää sellissä omalla kahvinkeitinillä. Lounas tarjoillaan noin yhdentoista aikaan ja päivällinen kolmen jälkeen. Vankila ruoka koetaan hyvälaatuiseksi mutta mauttomaksi, koska sen valmistuksessa ei juuri ole käytetty mausteita. Vankilassa on päivittäin mahdollisuus tunnista puoleen toista tuntiin kestävään ulkoiluun. Ulkoilussa voi pelata pallopelejä tai nostaa painoja. Tämän lisäksi voi päästä vankilan kuntosalilla. Osallistumalla työtoimintaan vangin on mahdollista ansaita noin 120 euroa kuukaudessa. Lisäksi työ auttaa ajan kulumisessa (Simola, 2013.)

Vanki saattaa joutua asumaan samassa sellissä jopa kuuden ihmisen kanssa. Yleensä yhden tai kahden vangin selli on noin kahdeksan neliömetrin kokoinen. Siellä on sänky, pöytä, tuoli, televisio, dvd-laite ja vessa. Selliiä ei saa sisustaa mitenkään lukuun ottamatta ilmoitustaululle kiinnitettyjä kortteja ja omia piirustuksia. Ikkunassa saa olla vankilan omat verhot, mutta pöydällä ei edes pöytäliinaa. Välillä tehdään tarkastuksia, ja jos niissä huomataan jotain ylimääräistä, se otetaan pois (Simola, 2013.)

Vuorovaikutus vartijoiden kanssa vaihtelee vankilasta riippuen. Toisissa vankiloissa henkilökunta keskustelelee mielellään vankien kanssa mutta joissakin vankiloissa vartijat eivät juuri ole kosketuksissa vankien kanssa. Vangeilla on

viikoittain mahdollisuus käydä vankilan kirkossa ja kirjastossa. Internet ei kuitenkaan ole käytettävissä (Simola, 2013.)

Vankilassa vanki noudattaa osaston päiväjärjestystä joka voi vaihdella osastosta riippuen. Vangin päivään voi kuulua työtä tai opiskelua. Omaisiin on mahdollista olla yhteydessä puhelimitse tai kirjeitse ja viikonloppuisin voi tavata omaisiaan. Suljetussa vankilassa ei saa olla omia kännyköitä joten puhelut hoidetaan osastolla olevan kiinteän puhelimen kautta. Puheaikaa voi ostaa vankilan kanttiinista, joka on eräänlainen pieni myymälä vankilan sisällä. Vankilassa ei käsitellä käteistä rahaa, joten vangin tekemät ostokset veloitetaan vankilan tililtä. Kanttinnista voi ostaa elintarvikkeita, postimerkkejä ja hygieniatarvikkeita (Arki vankilassa-opas suljettuun vankilaan tulevalle vangille, 2014.)

Omaisten tapaamiset järjestetään tapaamistiloissa, missä on niin sanotussa "valvotussa tapaamisessa" mahdollista keskustella tapaajan kanssa pöydän yli. Pöydän jakaa läpinäkyvä muovilevy jota ei koskea ja jonka yli ei saa ojentaa mitään. "Erityisvalvotuissa" tapaamisissa tapaaminen hoidetaan muovilevyistä tehdyssä kopissa ja kommunikointi hoidetaan puhelimen välityksellä. "Valvomattomassa tapaamisessa" vanki voi olla lähisukulaisensa tai muun tärkeän henkilön kanssa perhetapaamishuoneessa kahdesta kolmeen tuntia ilman valvontaa. "Valvomattoman tapaamisen" saamisen edellytyksenä on negatiivisen päihdeseula antaminen (Arki vankilassa-opas suljettuun vankilaan tulevalle vangille 2014.)

Vankilassa on tarjolla terveydenhuollon, papin ja psykologin palveluja. Vanki voi harrastaa liikuntaa vankilan pihalla olevalla ulkoilualueella tai vankilan kuntosalilla. Vankilassa saattaa myös olla liikuntasali. Kirjastoon pääsee kerran viikossa ja vankilan ruokala tarjoilee kolme lämmintä ateriaa päivässä. Vanki voi hakea poistumislupaa "tärkeästä syystä" (TS) tai "rangaistusajan pituuden perusteella (RP)". Poistumislupa saatetaan myöntää myös saatettuna, jolloin vankilavirkailijat saattavat vankia vankilan ulkopuolella (Arki vankilassa-opas suljettuun vankilaan tulevalle vangille, 2014.)

Avovankilassa herätys on aamulla kuuden tai seitsemän, jonka jälkeen mennään aamiaiselle. Tämän jälkeen mennään opiskelemaan tai töihin.

Ruokataukoja on päivällä ja iltapäivällä. Illalla on vapaa-aikaa, jolloin voi harrastaa omia harrastuksia tai vaikka katsoa televisiota. Avovankilassa voi olla esimerkiksi liikuntasali, punttisali, pururata. Joskus voidaan järjestää retkiä erilaisiin tapahtumiin. Avovankilassa olevilla vangeilla saattaa olla käytössään omat puhelimet esimerkiksi iltaisin ja viikonloppuisin (Portti vapauteen Vangin päivä, 2016.)

7.1 Riihimäen ja Keravan vankilat

Riihimäen vankila on 223-paikkainen suljettu laitos, jonne sijoitetaan pitkän tuomion saaneita miesvankeja Etelä-Suomen läänin alueelta. Riihimäen vankilan vangeilla on mahdollisuus työskennellä metalli- tai puutöissä, keittiö- ja puhdistustöissä sekä kiinteistöhuoltotöissä. Vankilassa toimii myös pakkausosasto, missä tehdään erilaisia vankilassa tehtäväksi sopivia pakkaustöitä. Riihimäen vankilassa voi opiskella peruskoulun ja lukion kursseja. Vankilan ammattioppilaskoulussa on mahdollista opiskella oppisopimuskoulutuksena kone- ja metallialan perustutkinto. Oppisopimuskoulutuksena on mahdollista opiskella myös autoalan perustutkintoa. Vankilassa voi myös suorittaa tietokoneen käyttäjän A-kortin (Portti vapauteen Riihimäen vankila, 2016.)

Riihimäen vankilan päihdekuntoutusosastoilla toteutetaan monipuolista kuntoutusta, ja lisäksi vankilassa on mahdollisuus osallistua ”Cognitive Skills – ohjelmaan” ja väkivaltaisille vangeille suunnatulle ”Suuttumuksen hallinta – kurssille” sekä ”Omatoimisen muutoksen – ohjelmaan”. Seksuaalirikoksesta tuomitut voivat osallistua noin kahdeksan kuukautta kestävä STOP-ohjelmaan (Portti vapauteen Riihimäen vankila, 2016; Rikosseuraamuslaitos Riihimäen vankila, 2016.)

Keravan vankila suljettu laitos, joka on ollut toiminnassa vuodesta 1891. Helsingin avovankilan Vantaan osasto lakkautettiin 1.4.2009, ja vangit toimintoi-neen sekä osaston henkilökunta siirrettiin Keravan vankilan alaisuuteen entisen

nuoriso-osaston tiloihin. Helsingin avovankilan toimintoja olivat vankien ruoka- ja terveydenhuoltoon liittyvät toiminnot sekä työtoiminta, johon kuului muun muassa Nuuksion kansallispuiston ylläpitotyöt. (Rikosseuraamuslaitos Keravan vankila, 2016.)

Keravan vankilassa on 95 vankipaikkaa suljetulla osastolla ja 74 vankipaikkaa avovankilaosastolla. Vankila toimii 1920-luvulla rakennetussa vankilarakennuksessa ja vuonna 1965 rakennetun entisen nuoriso-osaston tiloissa. Keravan vankilaan sijoitetaan pääasiassa nuoria, ulkomaalaisia ja lyhyitä tuomioita suorittavia vankeja Etelä-Suomen läänistä. Suljettu osasto toimii myös pidempiä tuomioita suorittavien vankien välivaiheen vankilana. Toiminta Keravan vankilassa sisältää muun muassa työpaikkoja puusepänteollisuudessa, maataloudessa ja puutarhalla. Lisäksi toimintaan kuuluu korjaus- ja kunnossapitotyötä (Portti vapauteen Keravan vankila, 2016; Rikosseuraamuslaitos Keravan vankila, 2016.)

Keravan vankilassa tehdään päihdetyötä muun muassa motivoimalla, informoimalla, sitouttamalla ja testaamalla. Vankilassa on päihderyhmiä ja yksilöohjausta. Keravan vankilassa toimii pitkäkestoinen WOP - It works if you work it out – kuntoutusohjelma (Rantanen 2009, 75–76.)

Vankilassa on mahdollisuus suorittaa peruskoulu- ja lukio-opintoja itsenäisenä selliopiskeluna. Keravan vankilassa annetaan myös valmentavaa koulutusta sekä sisustajan perustutkintoon tähtäävää koulutusta. Puutarhalla on mahdollisuus oppisopimuskoulutukseen (Portti vapauteen Keravan vankila, 2016.)

Keravan vankilan suljetun osaston toiminta keskeytyy marraskuussa 2016. Vankilan rakenteet tutkittiin lokakuussa ja todettiin, etteivät ne vastaa voimassa olevia säädöksiä. Vangit siirretään kuukauden kuluessa muihin Etelä-Suomen alueen vankiloihin. Suljetun osaston virassa oleville henkilöille löytyy kuitenkin töitä Etelä-Suomesta sillä suljetuissa vankiloissa on pulaa koulutetusta henkilökunnasta. Keravan vankilan avovankilaosasto jatkaa toimintaa normaalisti. (Rikosseuraamuslaitos tiedonanto 28.10. 2016.)

7.2 Vantaa tarjoaa vapautuvalle vangille monipuoliset palvelut

Tutkimukseni kohdistuu vankeihin, jotka tulevat vapautumaan Vantaalle. Kaupunki tarjoaa heille paljon liikunta-, kulttuuri- ja sosiaalipalveluja sekä mahdollisuuksia asumiseen ja työllistymiseen. Vantaalla asuu 214 000 ihmistä ja se on Suomen neljänneksi suurin kaupunki. Vajaa viidennes vantaalaisista on alle 16-vuotiaita ja 15 prosenttia yli 64-vuotiaita. 10 % puhuu jotain muuta kieltä suomen ja ruotsin lisäksi. Vantaalla on 164 420 työpaikkaa ja kaupunki on täysin omavarainen työpaikkojen suhteen. Eniten ihmisiä työskentelee tukku- ja vähittäiskaupassa, kuljetuksessa ja varastoinnissa sekä teollisuudessa. Vantaalla on aikuisopiskelijalle mahdollista opiskella Aikuislukiossa, Vantaan aikuisopistossa sekä ammatillisessa opistossa, Variassa (Vantaan kaupunki, 2016).

Kolmannes Vantaan asuntokannasta on noin vuokra-asuntoja. Niitä tarjoavat Vantaan oman vuokrataloyhtiö VAV Asunnot Oy:n lisäksi mm. julkisyhteisöt, yleishyödylliset yhteisöt, yritykset sekä yksityiset vuokranantajat. Asuntoa haetaan eri vuokranantajilta heidän omilla hakemuksillaan ja kukin vuokranantaja päättää itsenäisesti valinnoistaan Kolmannes Vantaan asuntokannasta on noin vuokra-asuntoja. Niitä tarjoavat Vantaan oman vuokrataloyhtiö VAV Asunnot Oy:n lisäksi mm. julkisyhteisöt, yleishyödylliset yhteisöt, yritykset sekä yksityiset vuokranantajat. Asuntoa haetaan eri vuokranantajilta heidän omilla hakemuksillaan ja kukin vuokranantaja päättää itsenäisesti valinnoistaan (Vantaan kaupunki, 2016.)

Valtion tuella rakennettuja vuokra-asuntoja eli ARA-vuokra-asuntoja omistavat Vantaalla VAV Asunnot Oy, muut julkisyhteisöt sekä yleishyödylliset yhteisöt. ARA-vuokra-asunnot ovat julkisesti ja yleisesti haettavissa. Vuokrat ARA-asunnoissa määräytyvät ns. omakustannusperiaatteen mukaan. Kukin vuokratalon omistaja valitsee itsenäisesti asukkaat ja määrittää vuokrat. Aukkaiden valinta ARA-vuokra-asuntoihin perustuu sosiaaliseen tarkoituksenmukaisuuteen ja taloudelliseen tarpeeseen, joita arvioidaan hakijan asunnontarpeen, varallisuuden ja tulojen perusteella. Etusijalle valinnoissa asetetaan asunnottomat ja muut kiireellisimmässä asunnontarpeessa olevat, vähävaraisimmat ja pienituloisimmat hakijat (Vantaan kaupunki, 2016.) Vantaalla on Asumisen rahoitus- ja

kehittämiskeskuksen, ARA:n, mukaan noin 500 asunnotonta joista viidennes on pitkäaikaisasunnottomia. Asunnottomien määrä on 2,4 tuhatta asukasta kohti (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2016).

Vantaan kaupunki tarjoaa asukkailleen sosiaalipalveluita. Sosiaalityöntekijä auttaa talouden ja arjen hallinnassa, eri elämän tilanteiden hallinnassa sekä tekee tarvittaessa yhteistyötä työvoimatoimiston, psykiatrian poliklinikan, Kelan, A-klinikan, päihdehoitolaitosten, katkaisuhuitoasemien, kuntouttavan työtoiminnan, seurakunnan, sairaaloiden ja terveystoimen kanssa. Muista Uudenmaan kunnista poiketen Vantaan kaupungilla on vankisosiaalityön yksikkö. Muissa kaupungeissa vapautuneet vangit hoidetaan aikuissosiaalityön avulla. Vuoden 2017 alusta lähtien perustoimeentulo siirtyy Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi (Vantaan kaupunki, 2016; KELA, 2016.) Vantaalla on huolehdittu Liikunta- ja Kirjastolakien velvoitteiden mukaisesti asukkaiden liikunta- ja kirjastopalveluista (Liikuntalaki, 2015; Kirjastolaki, 1998). Vantaalla on viisi uimahallia ja useita kuntosaleja. Sen lisäksi Vantaalla on asukkaiden käytössä useita ulkoliikunta- paikkoja. Vantaalla on myös hyvin saatavilla kirjasto- ja kulttuuripalveluita. Vantaalla toimii kirjasto kymmenessä toimipisteessä. (Vantaan kaupunki, 2016.)

Lain mukaan viranomaiset ovat velvollisia antamaan tietoa toiminnastaan (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta, 1999). Vantaan kaupungin palveluista saa tietoa internetistä, eri toimipaikkojen neuvontapisteistä sekä ”Vantaa infon” toimipisteistä jotka sijaitsevat Tikkurilassa, Myyrmäessä ja Korsossa (Vantaan kaupunki, 2016). Vapautuvan vangin on mahdollista saada tietoa haluamistaan palveluista kirjeellä, sähköpostilla sekä puhelimella. Hän voi myös perehtyä asioihin internetin välityksellä (Vankeuslaki, 2005). Vanginvartijoiden tehtäviin kuuluu myös vangin valmentaminen vapautta varten, joten he voivat tarvittaessa auttaa tiedonhaussa (Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, 2016).

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen koska sen avulla saa parhaiten selville, miten vangit ovat kokeneet vapautumisen tai mitä he ajattelevat tulevasta vapautumisesta. Tiedonkeruumenetelmäksi valitsin haastattelut koska niiden avulla saa parhaiten selville vankien tuntemuksia ja ajatuksia. Tein opinnäytetyön yhteistyössä Vantaan kaupungin ja Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Kaupunki ja Rikosseuraamuslaitos saavat opinnäytetyön muodossa ehdotuksia ja toimenpidesuosituksia joiden avulla se pystyy kehittämään ja tehostamaan toimintaansa.

Tarkoitukseni on selvittää miten vangit kokevat vapautumisen ja löytää ne tekijät jotka vahvistavat asiakkaan selviämistä ja estävät häntä sortumasta uusintarikollisuuteen. Minua kiinnostaa miten vapautuneet vangit ovat kokeneet vapautumisen ja mitä odotuksia heillä on sen suhteen. Olen myös kiinnostunut niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat kokemuksiin ja odotuksiin. Lisäksi pyrin selvittämään, miten vangille vankeusrangaistuksen aikana tehty vapautumissuunnitelma on toteutunut.

8.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni ovat 1. Mitä suunnitelmia vangeilla on vapautumisen jälkeen? sekä 2. Miten vangit ovat kokevat vapautumisen odottamisen ja mitä odotuksia heillä on? Päädyin näihin tutkimuskysymyksiin koska arvelin niiden parhaiten selvittävän, miten vangit käyttävät aikansa vapauduttuaan vankilasta. Kysymysten avulla saa myös selville vankien vapautumista varten tekemät suunnitelmat. Osa haastateltavista vangeista on vapautunut aikaisemmin ja tuomittu uudestaan vankilaan joten heillä on kokemusta siitä, miten vapautuminen on epäonnistunut.

On tärkeää tietää miten voidaan vahvistaa niitä asioita jotka edistävät vapautuneen vangin selviämistä. Suurin osa vangeista ei palaa vankilaan joten olisi hy-

vä tietää miten voidaan tukea niitä joilla on isompi riski syyllistyä uusintarikollisuuteen (Hypén 2004, 3). Kysymyksien avulla saadaan myös selville vapautuneen vangin odotusten ja todellisuuden välinen ristiriita, mikä saattaa osaltaan selittää uusintarikollisuutta. Monet vangit ovat impulsiivisia eivätkä suunnittele tulevaisuuttaan kovin tarkasti. Tällöin on vaarana, että asiat eivät mene suunnitellusti ja vapautunut vanki syyllistyy uusiin rikoksiin (Kivivuori 2013, 104-106.)

8.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valitsin laadullisen tutkimuksen koska sen avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä (Tuomi & Sarajärvi 2004, 27). Aineiston keruumenetelmänä oli teemahaastattelu. Käytin analyysimenetelmänä sisällön analyysiä eli pyrin löytämään henkilöiden haastatteluista näitä tutkimuskysymyksiä valaisevia teemoja. (Eskola & Suoranta 2008, 175).

Luokittelin opinnäytetyön analyysissä haastateltavien puheesta esiin tulleet asiat seitsemään alaluokkaan. Merkitsin työhön liittyvät kommentit Wordin avulla tekstiin violetilla, perheeseen liittyvät sinisellä, kaverit vihreällä, rikokset keltaisella, harrastukset vaaleanpunaisella, päihteet punaisella ja tunteisiin liittyvät kommentit merkitsin alleviivaamalla. Valitsin teemat sen perusteella miten ne vaikuttavat uusintarikollisuuden riskiin ja vapaudessa selviämiseen. Perhe, työ ja harrastukset lisäävät sosiaalista kontrollia, joka ehkäisee rikollisuutta kun taas päihteet ja rikollisuutta suosiva seura lisäävät yksilön riskiä syyllistyä rikoksiin. (Kivivuori 2008, 186-195.)

Valitsin menetelmäksi teemahaastattelun koska arvelin, että vangit saattaisivat tällä tavalla puhua vapaammin ja heidän puheestaan saattaa nousta esiin vapautumiseen kohdistuviin odotuksia ja pelkoja. Mahdollisia aineiston hankintaan liittyneitä uhkia olivat, ettei haastatteluja olisi saatu tai etteivät haastateltavat olisi halunneet tai pystyneet kertomaan riittävästi. Vaarana oli myös se, että haastateltava olisi eksynyt aiheesta. Tässä korostui haastattelijan rooli keskustelun ylläpitäjänä ja sen ohjaamisessa kohti oikeaa aihetta. Uhista toteutui vain

haastatteluun haluttomien vankien määrä. Vapautuneista vangeista tai Helsingin vankilan vangeista kukaan ei halunnut osallistua tutkimukseen.

8.3 Aineiston keruu

Tein alustavan opinnäytetyösuunnitelman syksyllä 2015, ja aloitin haastattelut keväällä 2016. Haastattelin kahtatoista Vantaalle vapautuvaa vankeus- tai sakkovankia. Valitsin vangit tutkimukseen tiedustelemalla Etelä-Suomen aluevankilan vankiloista lähiaikoina vapautuvia vankeja, jotka ovat kotoisin Vantaalta ja ovat halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Vankeuslain 4 luvun 8§ mukaan vangit tulee sijoittaa lähelle kotipaikkaansa jolloin vantaalaiset suorittavat tuomionsa Keravan, Riihimäen, Helsingin ja Suomenlinnan vankiloissa sekä Keravan ja Jokelan avovankilaosastoilla. Vantaan ja Jokelan vankilat ovat tarkoitettu ensisijaisesti tutkintavangeille. Tutkintavangit saattavat vapautua yllättäen tai sitten heidät siirretään lainvoimaisen tuomion saamisen jälkeen Keravalle, Riihimäkeen tai Helsinkiin (Tutkintavankeuslaki, 2005; Vankeuslaki, 2005). Tämän takia ei ollut tarkoituksenmukaista haastatella Jokelan tai Vantaan vankeja. Rajasin Hämeenlinnan vankilan pois, koska naisvangit edustavat niin pientä määrää vankipopulaatiosta, että yksittäinen henkilö saattaisi olla tunnistettavissa vastausten perusteella (Rikosseuraamuslaitos vankilukuilmoitus, 2016). Myös koevapaudessa olevat vangit on rajattu pois, koska tutkimuksen tarkoituksena on selvittää laitoksesta vapauteen siirryttäessä esiintyviä ilmiöitä. Aikaisemmin vapautuneita vankeja pyrin tavoittamaan Vantaan kaupungin vanki- ja aikuisosiaalityön kautta (Vantaan kaupunki – sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala). Vantaan vankisosiaalityön asiakkaille lähetettiin kirje jossa kerrottiin tutkimuksesta ja tiedusteltiin halukkuutta osallistua.

Aikataululle asetti haasteita mahdollisten halukkaiden haastateltavien löytymisen sekä mahdolliseen analysointiin kuluva aika. Etukäteen oli vaikea arvioida ovatko vapautuneet vangit halukkaita osallistumaan tutkimukseen, miten puhe- liaita haastateltavat ovat ja miten vaikea heidän kertomaansa on analysoida. Vantaan kaupungin vankisosiaalityön työntekijät kertoivat palaverissa 22.10.2015 havainneensa että vapautuneita vankeja voi joskus olla vaikea ta-

voittaa. Havainto osoittautui oikeaksi sillä yksikään vapautunut vanki ei vastannut Vantaan vankisosaalityön keväällä 2016 lähettämään kirjalliseen pyyntöön osallistua tutkimukseen.

Käytin tutkimuksen tietolähteinä viranomaisten tiedonantaja. Vankien vapautumiseen liittyviä käytäntöjä koskevat tiedot kerättiin sähköpostilla käyttämällä lähteenä Etelä-Suomen vankiloiden työntekijöiden tiedonantaja ja Uudenmaan kaupunkien sosiaalityön sekä Uudenmaan TE-toimiston käytäntöjä koskevat tiedot kerättiin myös kysymällä asiaa sähköpostilla TE-toimiston työntekijöiltä (Vankeinhoitohenkilöstön tiedonannot, 2016; Sosiaalityöntekijöiden tiedonannot, 2016.)

Käytin aineiston hankintamenetelmänä teemahaastattelua (Tuomi 2007, 139; Hirsjärvi, Remes, ja Sajavaara 2009, 208). Tein haastattelut keväällä ja kesällä 2016. Aineiston kokonaismäärä on 12 nauhurille tallennettua haastattelua. Haastattelut kestivät 9-24 minuuttia. Litteroidun tekstin sivumääräksi tuli 55 sivua rivivälin ollessa 1,5 ja fontin Arial kokoa 12. Haastateltavat olivat taustaltaan erilaisia ja heidän joukossaan oli syntyperäisiä suomalaisia sekä maahan muuttaneita, ensikertalaisia ja moninkertaisia rikoksen uusijoita, lyhyt ja pitkätuomioisia, päihdeongelmaisia sekä alkoholin kohtuukäyttäjiä.

Kaikki tutkimukseen osallistujat ovat anonymoimattomia ja heidät luetteloidtiin neutraalisti nimityksillä ”haastateltava 1”, ”haastateltava 2” jne. Nauhoitteet tuhottiin Rikosseuraamuslaitoksen antamien ohjeiden mukaisesti ennen opinnäytetyön valmistumista. Sitä ennen tallenteita säilytettiin siten, etteivät ulkopuoliset pääse niihin käsiksi. (Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tiedonanto, 2016.)

8.4 Aineiston analyysi

Toteutin tutkimuksessa aineistolähtöistä sisällön analyysiä eli analyysiyksiköt tulivat esiin aineistosta (Tuomi 2007, 129-130). Pyrkimykseni oli löytää haastateltavien puheesta merkityksiä sekä nimetä ja luokitella ne. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 101-104.)

Haastattelukysymyksillä kartoitettiin vangin tilannetta opiskelun, työn, harrastusten, päihteiden käytön sekä sosiaalisten suhteiden osalta (Liite 1). Samoja asioita käsitellään vangin rangaistusajansuunnitelmassa sekä vapautumissuunnitelmassa. Nämä tiedot ovat tärkeitä, sillä opiskelu ja työ edistävät kiinnittymistä yhteiskuntaa ja rikollisuutta suosiva tuttavapiiri sekä päihteiden käyttö taas lisäävät uusintarikollisuuden riskiä (Hänninen 2016, 12–14). Opiskelu, työ ja ajan viettäminen perheen kanssa lisäävät myös epävirallista sosiaalista kontrollia, mikä vähentää yksilön vaaraa syyllistyä rikoksiin. Koulussa ja työpaikalla on läsnä muita ihmisiä, jotka saattavat havaita mahdolliset rikokset. Tämä lisää kiinnijäämisen riskiä ja siten vähentää rikoksen houkuttelevuutta (Kivivuori 2008, 365-368.)

9 VANKIEN ODOTUKSET VAPAUTUMISESTA

Tutkimuksen tulososassa esittelen aluksi kohta vapautuvien vankien ajatuksia työstä ja raittiudesta. Tämän jälkeen kuvailen heidän suhtautumista päihteisiin, jonka jälkeen tuon esille vankien kokemukset työn ja perheen merkityksestä. Lopuksi käsittelen haastateltujen kommentteja siitä mikä viimeksi vapautuessa on epäonnistunut ja miten he ovat saaneet vankilassa ollessaan tukea.

Haastatteluja analysoidessa havaitsin että vangeille oli tärkeää työ, perhe ja raittius sekä rikollisesta elämäntavasta irti pääseminen. Käytin teemoittelua analyysimenetelmän. Teemojen muodostamisena apuna käytin koodausta merkitsemällä litteroinnin yhteydessä tiettyyn teemaan liittyvät asiat erilaisella fontilla. Vertailin myös keskenään eri vankiloissa tuomiota suorittavien vankien vastauksia. eri vankiloissa on erilaista vankiainesta. Riihimäkeen sijoitetaan vankeja joilla on pitempi tuomio. Keravalla on vankeja joiden tuomio on lyhyempi ja joilla on usein taustalla päihdeongelma. Avovankiloihin päästäkseen pitää antaa puhtaat päihdeseulat, mikä karsii voimakkaasti päihdeongelmaiset hakijat. Teemat esitellään haastatteluista poimittujen, keskeiset asiat hyvin esille tuoviin, lainausten avulla.

9.1 Vangit pitävät työtä ja raittiutta tärkeänä

Vapautumisen jälkeen vangit arvelivat päivän kuluvan perheen ja työn parissa. Se ei selvinnyt oliko kyseessä asioiden todennäköinen olotila vai toivomus tai haave siitä miten asioiden pitäisi olla.

Työntekoa ja lapsen, tyttäreni, kouluun viemisii ja tyttären kanssa yhdessä oloa

Työtä mä yritän tehdä ja sitten tuota rehellistä työtä. Ettei oo rikokset sillei mielessä. Päihteettömyyttä... Mä käyn tos NA-ryhmässä ja yritän päihteettömyyttä. Yritän tota ainakin sellaista päivärytmiä.

Itse vapautuminen herätti ilon tunteita mutta toisaalta myös pelkoa siitä että päihteiden käyttö tai rikollinen toiminta tulee jatkumaan. Kaikki eivät tosin tavoitelleet täyttä raittiutta mutta pyrkivät silti päihteiden käytön vähentämiseen.

Kun pääsen, pois yritän lopettaa subutexin käytön. 12 vuotta olen vetänyt sitä paskaa. Mul on risolid. Se on vähän kakspiippunen homma. Se näkyy seuloissa bentsoina. Siitä [subutexista] yritän päästä eroon ja alkoholista

On pelko että mä retkahdan uudestaan. Kännipäissään sitä tulee retkahdettua uudestaan. Sen takia mä en tiukkaan viinaan koskekaan

9.2 Asunnon ja toimeentulon saaminen ovat tavoitteena

Osalla vangeista oli jo selvillä miten he järjestävät asumisen ja toimeentulonsa vapautumisen jälkeen ja useat olivat suunnitelleet työtä ja opiskelua. Kaikki eivät kuitenkaan ole työkykyisiä huonon terveydentilan tai päihdeongelman takia.

Mua jännittää se vapautuminen kun tuunko mä jatkamaan rikoksia. Odotuksia nyt on sellainen, ettei tarvis jatkaa rikoksia. Sais niinku koulutuspaikan ja tällaista. Pääsis töihin.

Niillä joilla oli taustalla pitempi työhistoria, oli tiedossa vapautumisen jälkeen työpaikka tai tarkka suunnitelma sellaisen hankkimiseksi. Useimmilla oli kuitenkin vain epämääräinen toive päästä töihin mutta ei selvää suunnitelmaa miten se tapahtuu. Koska monet vankilaan joutuneet ovat impulsiivisia eivätkä he ole toiminnassaan pitkäjännitteisiä, voi tarkkojen tulevaisuuden suunnitelmien tekeminen ja niistä kiinnipitäminen olla vaikeaa (Kivivuori 2013, 103-106).

Omaa asuntoa pidettiin tärkeänä ja asuntolassa tai tuttavien nurkissa asumista ei pidetty hyvänä vaihtoehtona. Asuntolan huonona puolena pidettiin muiden asukkaiden mahdollista päihteiden käyttöä.

Siinä on se vapautuvien vankien yks asunto. Siihen mä jouduin pariks kuukaudeks ennen kuin mä sain toisen kämpän. Sit siin parin kuukauden aikana tuli taas ruvettuu narkkaamaan. Siin asus pelkkii narkkareit siin kämpäs.

Toisilla oli asunto tiedossa joko puolison kautta tai sukulaisten luona. Joillain taas ei ollut mitään tietoa asuinpaikasta ja he arvelivat joutuvansa olemaan kavereiden nurkissa. Toisaalta niille vangeille joilla vapautumiseen on jonkin verran aikaa, ei asunnon hankkimisella ollut kovin kovaa kiirettä. Asunnon saamista saattaa hankaloittaa vapautuminen keskellä kuukautta kun vuokrasopimukset alkavat yleensä kuun alusta. Tällöin henkilö joutuu turvautumaan tilapäismajoitukseen kunnes asunto on saatavilla. Eräs asumiseen liittyvä ongelma oli tulossa olevat tuomiot. Jos henkilölle oli tulossa yli puolen vuoden mittainen vankeustuomio, oli hänen irtisanottava asuntonsa. Sosiaalitoimi maksaa vankilassa olevan henkilön asunnon vain puolen vuoden ajalta (vankilatyöntekijöiden haastattelut, 2016)

9.3 Perheellä on iso merkitys

Perhe koettiin keskeiseksi voimavaraksi ja lapset nähtiin tärkeäksi syyksi laittaa elämä kuntoon. Vankilasta käsin oli mahdollista pitää yhteyttä lapsiin mutta kaikki eivät pitäneet vankilaympäristöä sopivana lapsille. Monet eivät sen takia pyytäneet lapsiaan saapumaan tapaamisiin

Mul on sen ikäinen poika, 6-vuotias poika. Se ei tiedä et mä oon vankilassa. En mä tänne perhetapaamiseen rupee ottamaan. Se rupee puhumaan näist asioist sitten tuol. En mä sitäkään oikeen haluu.

Kavereita pidettiin uhkana päihteettömälle sekä rikoksettomalle elämälle ja ystäväpiirin vaihtamista pidettiin välttämättömänä. Muutama oli löytänyt vankilaa aikana uusia ystäviä. Toisaalta monet entiset ystävät olivat hävinneet vankeustuomion myötä. Nykyisen tutkimustiedon perusteella pelko huonon kaveripiirin haitallisesta vaikutuksesta on aiheellinen. Rikollisuutta suosiva tuttavapiiri on

eräs kriminogeeninen tekijä joka lisää henkilön alttiutta uusintarikollisuuteen (Vankeinhoidon koulutuskeskus, 2013).

Rajusti tulee muuttumaan ystäväpiiri. Erittäin rajusti tulee. Tähän tulee yleensä. Tää on sellainen koetinkivi et, jos sul on sata nimee tos kun tuut sisälle ja täl hetkel jos sul on kymmenen niin sekin on liikaa

No, jos niihin samoihin piireihin lähtee pyörii, niin sit ollaan tääl vuosikausia. Mä oon ihan loppu tähän lusimiseen. En mä jaksa enää

9.4 Vapautunut vanki saattaa myös epäonnistua

Vapautumiseen liittyy monta asiaa, jotka voivat epäonnistua. Erään vangin mukaan ensimmäiset kuusi tuntia ratkaisevat miten alkanut vapaus sujuu. Vapautuneelta vangilta saattaa puuttua päätös rikosten teon lopettamisesta tai että olosuhteet, kuten asuntolassa narkomaanien kanssa asuminen, saavat vapautuneet vangit taas käyttämään päihteitä.

No, on niit käyny et on ollu tarkoitus ryhdistäytyä, mut sitten ku on lähtenyt portista ulos, sitten onkin lähtenytkin vetään kamaa

Viimeks kun mä vapauduin, jouduin siihen Mäkelänkadun asuntoon. Sitten se lähti siihen samaan vanhaan. Kaikki meni päin helvettiä. Nyt ois tietenkin odotus se et ois raittiina, sais kämpän ja työtä. Siinä on se vapautuvien vankien yks asunto. Siihen mä jouduin pariks kuukaudeks ennen kuin mä sain toisen kämpän. Sit siin parin kuukauden aikana tuli taas ruvettuu narkkaamaan. Siin asus pelkkii narkkareit siin kämpäs. Tai siis koko asuntolas.

Moni oli aloittanut päihteiden käytön nuorena ja toivoi nyt voivansa pysyä erossa niistä vapauduttuaan. Kriittiseksi aikarajaksi raittiuden ylläpitämisessä mainittiin 6 tuntia vapautumisesta.

Mul on tosi rankka päihdetausta. Ihan kakarasta asti tuli ryypättyy. Ja sit jossain vaiheessa se vaihtu sit pilvenpoltoon ja sit kovempiin aineisiin. Siit tä koko ura sit urkeni. Tuli näit rikoksii tehtyy ja kikkäköst hölmöilyy

Ilmeisesti kiusaus on vapautumisen jälkeen kovimmillaan ja vankilaympäristön kontrollin muodossa tarjoama tuki puuttuu. Päihdekuntoutusosastot ja kuntoutusryhmät nähtiin tärkeäksi päihdeongelman hoidon kannalta.

No, mä viime tuomiolla olin Sörkässä. Ja siel mä kävin siel antiriippuvuus-ryhmässä ja siel oli tosi mukavat päihdetyöntekijät. Kyl mä olin niinku koko tuomion ajan siel selvinpäin mitä mä siel olin. Pysytn oleen selvinpäin. Ei tehny ees mieli kamaa

Päihdekuntoutusosastoilla vangit olivat yleensä erillään muista vangeista, mikä saattoi tuntua ikävältä. Toisaalta päihteistä irti pyrkivät vangit kokivat raskaaksi muiden vankien puheet päihteiden käytöstä eli ”kuivanarkkaamisen” ja pyrkivät välttämään tällaisten henkilöiden seuraa.

Tääl on tosi paljon sellaista porukkaa joka kuivanarkkailee koko ajan, juttelee koko ajan kamasta. Niin en mä jaksa sellaista. Tosi raskasta kuunnella niitten juttui. Mä oon sit mielummin omis oloissa.

Viikko sitten avattiin toi päihteetön. Sitä ennen täällä oli joku Woppi-osasto. Mut siel ei ollu ketään hakijoita. Se woppi oli kuitenkin eristettynä muista vangeista. Ne ei saanu, tai näin mä kuulin, sielt ei saanu missään kontaktissa muihin vankeihin paitsi ulkoilussa.

Päihteiden käytön uudelleen aloittamisen arveltiin johtavan vankilakierteen jatkumiseen ja tässä korostui oman päätöksen merkitys. Aikaisemmat epäonnistuneet vapautumiset johtuivat siitä, ettei päätös päihteettömyydestä ja rikoksettomuudesta ollut riittävän vahva ja ajateltiin että ”kyllä mä vähän voin duunaa”.

9.5 Tuki ja ohjaus ehkäisevät uusintarikollisuutta

Uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi vankeja pyritään tukemaan ja ohjaamaan vankilassa oloaikana. Ohjauksen ja tuen määrää pidetään keskimäärin riittävänä mutta jotkut vangit arvelivat kielitaidon puutteen estävän osaa ulkomaalais-taustaisista vangeista hakemasta tarvitsemiaan palveluja. Tällöin vankitoverit kuitenkin auttoivat näitä kykyjensä mukaan. Vankeinhoidon kannalta tällaisen vertaistuen ongelmaksi jää mahdollinen väärän tiedon leviäminen jos tulkkina

toiminut vanki ymmärtää asian väärin sekä se ettei vangilla ole samanlaista virkavastuuta kuin virkamiehellä. Vanki saattaa olla auttamatta henkilöä josta ei pidä tai antaa tälle väärän neuvon. Vangit kuitenkin korostivat, että asiantuntevaa apua kyllä saa jos sitä osaa ja haluaa etsiä. Rikosseuraamuslaitos on pyrkinyt lähityöhankkeen myötä lisäämään vangin perehdyttämistä, jolloin tietämättömydestä johtuvat väärinkäsitykset vähenevät (Rikosseuraamuslaitos lähityöhanke, 2016).

NA-ryhmät toimii siviilissä, jos haluaa mennä käymään. Sitten on tota KRIS:n toiminta ja KRITS:it ja REDIKSET tossa Sörkässä ja kaikki tollaset mestat. Kyllähän ne on olemassa, et jos tarvii oikeesti ja halua oikeesti niin kyl sitä apuu löytyy. Ei se jää siitä roikkuu. Mun mielestä kaikki on siitä kiinni, et jos osaa hakee, niin kyllä sitä löytyy.

Rikosseuraamuslaitos on määrätietoisesti pyrkinyt lisäämään vangin kanssa tehtävää lähityötä ja laitosten käytännöt ovat muuttuneet 1970-luvulta, jolloin vanhempien vankeinhoitajien mukaan ei vangin kanssa saanut keskustella. Vangit myös toivat esille sen, että tilanne olisi parantunut viime vuosina.

9.6 Liikuntamahdollisuuksilla on iso merkitys vangille

Vangit harrastavat paljon liikuntaa ja kuntosalilla käynti on eräs suosituimpia liikuntamuotoja. Vankilan kaltaisessa ympäristössä kuntosali on pihalla kävelemisen ohella helpoimpia muotoja tarjota vapaa-ajanviettoa joten on luonnollista että sitä harrastetaan ja että tämän harrastuksen toivotaan jatkuvan siviilissäkin.

No, tuo kuntosaliharrastus on tullut lähelle sydäntä. Tääl on tosi paljon tullut reenattuu

Kyl mä aion jatkaa tuota kuntosalilla käyntiä. Oon treenannu tääl aika paljon. Se on sellainen harrastus mikä on niinku lähellä sydäntä

Tääl on aika huonot treenimahdollisuudet. Tääl on painot hitsattu tankoon kiinni, et tääl on aika huonot treenimahdollisuudet. Siin on tangos 55 kiloo, et se menee aika lailla kikkailuks, et saa siihen lisää painoja. Hyvin paljon laitetaan noit käsipainoi roikkumaan. Sit vartijat huutaa et ei saa laittaa lisäpainoja.

Kuntosalin ohella muita liikuntamuotoja olivat pöytätennis ja biljardi. Muita harrastuksia liikunnan ohella olivat ruoanlaitto ja musiikki. Näiden harrastusten tukeminen lisää vankien virikkeitä ja auttaa kehittämään arkielämän taitoja.

Mä oon vuos ja kaks kuukautta juotu joka päivä Juhlamokka-kahvit sellissä. Tehty hyvii ruokii ja pullii

Oon jonkin verran käynyt soittelemassa. Vaikka tos jos on käyttänyt aineita, niin sitten ei oo kyl käynyt.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Vankien vastauksissa korostui raittiuden, asunnon ja työn merkitys. Jotta vanki voisi päästä haluamaansa tavoitteeseen, eli tässä tapauksessa työllistyä ja saavuttaa päihteettömän ja rikoksettoman elämän, tulisi hänen asettaa välitavoitteita konkreettisten suunnitelmien tueksi. Muussa tapauksessa vanki jatkaa vapauduttuaan ”päivä kerrallaan” ajelehtimista, eikä saa mitään aikaiseksi (Kangasaho, 2013). Haastattelussa tuli esille kommentteja joissa vanki totesi, ettei hänellä ollut varasuunnitelmaa, eikä hän ollut ajatellut mitä tekisi jos tavoitteet eivät toteutuisi. Tämä tukee aikaisemmissa tutkimuksissa esitettyä näkemystä rikoksiin syyllistyneiden ihmisten impulsiivisesta elämäntavasta (Kivivuori 2013, 104-106).

Suurimmalla osalla vangeista on päihdeongelma, joka lisää heidän rikoksen uusimisen riskiä. He tekevät rikoksia hankkiakseen päihteitä kuten omaisuusrikokset tai petokset tai päihtymystila on ollut osaltaan aiheuttamassa rikollista käyttäytymistä kuten pahoinpitelyitä tai liikennejuopumuksia. Myös päihteiden myymiseen ja hallussapitoon liittyvät rikokset ovat osa päihdeongelmaa. Päihdeongelman hoitaminen on siksi erittäin tärkeää ja yhteiskunnan tulisi panostaa siihen. Toteuttamatta jäänyt sopimushoitokokeilu tulisi ottaa käyttöön ja kuntien tulisi käyttää enemmän rahaa päihdeongelmien hoitamiseen. Useamman hoitojakson järjestäminen voi tosin tulla pienelle kunnalle kalliiksi.

Varsinkin Keravalla tuomiota suorittaneiden vankien puheessa korostui päihteiden käytön ja rikollisen käyttäytymisen yhteys. Edellisen tuomion jälkeistä raitistumisyrittystä seurannut päihdekierre johti rikolliseen käyttäytymiseen ja uuteen vankeustuomioon. Vangit tiedostivat päihteitä käyttävän tuttavapiirin merkityksen ja ymmärsivät että näiden välttäminen on tärkeää raittiuden kannalta. Aikaisemmat tutkimukset tukevat tätä näkemystä. Mikäli viettää aikaa päihteitä käyttävien ihmisten kanssa, on vaarana, että alkaa itsekkin käyttää päihteitä (Remes 2010, 60-63; Karsikas 2004, 3.)

Kuntoutumisen edellytyksenä on se, että päihteiden käyttäjä tiedostaa päihteiden käytön haittojen olevan hyötyjä suuremmat. Vangit korostivat myös oman

päätöksen merkitystä päihdeongelman hoidossa. Tämä havainto tuli esille monen tutkimukseen osallistuneen vankien kommentteissa. Henkilökunnan tulisi havaita tämä ”muutospuhe” ja pyrkiä vahvistamaan sitä sekä tarjota palveluohjausta päihdekuntoutukseen hakeutumiseksi.

Vankiloissa on ilmoitustauluilla koulutuspaikkojen, kuntoutusten ja neuvontapalveluiden yhteystietoja (havainnot Riihimäen ja Keravan vankiloista). Tämä tukee sitä näkemystä, jonka mukaan vanki saa apua ongelmiinsa, jos osaa sitä itse hakea. Avun saamista voidaan tehostaa vartijoiden tekemän lähityön avulla. Vartijoiden tulisi olla paremmin selvillä vangin tarpeista sekä erilaisten toimijoiden vangeille tarjoamista palveluista. Silloin he voisivat tehdä palvelunohjausta ja opastaa ottamaan yhteyttä siihen tahoon, joka pystyy parhaiten vapautuvaa vankia auttamaan. Tämä tosin edellyttää lähityöntekijöiltä palvelujärjestelmän tuntemusta mutta se on toteutettavissa henkilöstökoulutuksen avulla.

Tutkimukseen osallistuneet vangit kertoivat haluavansa töitä mutta haastatteiluista ei selvinnyt oliko kyseessä toive tulevasta olotilasta vai realistinen suunnitelma asioiden järjestämisestä. Suomessa oli Tilastokeskuksen mukaan elokuussa 2016 lähes 350 000 työtöntä tai piilotyötöntä (Tilastokeskus, 2016) joten kouluttamattoman ja päihdeongelmaisen henkilön työllistyminen on varsin epävarmaa. Osalla tosin oli ennestään työhistoria ja heillä oli tiedossa työpaikka vapautumisen jälkeen.

Vapautuvan vangin yhteiskuntaan kiinnittymistä edistää pääseminen työhön tai koulutukseen mutta taloudellinen laskusuhdanne ja koulutukseen kohdistuneet leikkaukset vaikeuttavat näitä tavoitteita. Monella vangilla on myös matala koulutustaso ja rikkonainen työhistoria joten työllistyminen ilman tukitoimia on hankalaa. Harjoittamalla matalasti koulutetun työvoiman kysyntää lisäävää politiikkaa hallitus voi parantaa vapautuneiden vankien työllistymismahdollisuuksia (Valtioneuvosto, 2013).

Myöntämälle vapautuneelle vangille samankaltaista palkkatukea kuin pitkäaikaistyöttömille tai vajaatyökykyisille, voitaisiin edistää heidän yhteiskuntaan sijoittumistaan. Tällöin yritysten olisi kannattavaa palkata työvoimaa joiden töihin

perehdyttäminen vaatii enemmän aikaa ja vaivaa. Osallistuminen edes tuettuun työtoimintaan auttaisi vapautunutta vankia luomaan säännöllisen päivärytmin ja toisi hänelle tekemistä, joka vähentäisi kiusausta hakea virikkeitä laittomin keinoin. Useat vangit toivat myös esille ystäväpiirin vaihtamisen välttämättömyyden. Tämän takia on tärkeää että kunta voi tarjota myös erilaisia harrastusympäristöjä joissa voi viettää aikaa päihteettömästi ja tutustua uusiin ihmisiin.

Monet vangit pitävät perhettä tärkeänä ja Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteisiin kuuluukin perheen kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen tukeminen. Tässä tulee kuitenkin myös huomioida lapsen ja puolison etu. Mikäli on vaarana, että ilmenee fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa, voi olla tarkoituksenmukaista, ettei yhteydenpitoa tueta. Esimerkiksi lähestymiskiellot on hyvä selvittää ennen mahdollisen valvomattoman tapaamisen tai poistumisluvan myöntämistä. Mahdolliset lähestymiskiellot tulee myös huomioida vangin vapautuessa (Rikosseuraamuslaitos lapsi- ja perhetyö, 2013).

Useat vapautuneet vangit ovat joutuneet asunnottomiksi ja heidän on vaikea saada asuntoa vapailta markkinoilta. Varmistamalla riittävän sosiaalisen asuntotuotannon kaupunki voi torjua heidän asunnottomuutta ja ehkäistä siten monia sosiaalisia ongelmia. Vantaan kaupungin vankisosiaalityön toiminta oli tunnettu vankien keskuudessa. Osa ei katsonut tarvitsevänsä sen apua koska asuminen ja toimeentulo oli järjestetty. Vapautuvien vankien asioiden hoitaminen on tarkoituksenmukaista keskittää omalle yksikölleen koska silloin kohderyhmään liittyvät erityiskysymykset ovat paremmin hallinnassa.

10.1 Luotettavuus ja eettisyys vapautuneita vankeja tutkittaessa

Pyrin noudattamaan tutkimuksessa hyvää tieteellistä käytäntöä ja toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla (Tuomi 2007, 143; Eskola & Suoranta 2008, 56–57). Mahdollisia eettisiä ongelmia tutkimuksessa ovat se, että haastattelussa tehtyjä tallenteita päätyy väärin käsiin tai jos joku haastateltava tunnistetaan tämän kertomuksen perusteella. Nämä ongelmat ovat estettävissä tallenteiden asianmukaisella säilyttämisellä ja haastattelujen huolellisella litteroimisella.

Valmiista opinnäytetyöstä ei voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Haastateltavalla oli myös oikeus kieltäytyä haastattelusta. Tutkimuksen aihe tai toteutus eivät myöskään aiheuta haittaa osallistujille tai ulkopuolisille (Tuomi & Sarajärvi 2002, 125-130.)

Rikosseuraamuslaitos myönsi yleisen tutkimusluvan vankiloissa olevien vankien haastatteluun ja tarkemmin yksilöity lupa tuli kysyä yksittäisen vankilan johtajalta. Vapautuneiden vankien haastatteluun luvan antoi Vantaan kaupunki. Lähiainakoina vapautuvien vankien haastattelut tehtiin kyseisen tapaamistiloissa tai vastaavassa paikassa ja entisten vankien haastattelut tehtiin näiden kanssa erikseen sovittavassa paikassa. Vankilan sosiaalityöntekijä tai ohjaaja avusti halukkaiden haasteltavien etsimisessä. Haastattelujen tekeminen tuntui luontevalta koska vankila on ammattini takia tuttu ympäristö. Vangit kertoivat asioistaan mielellään mutta saattoivat vastata lyhyesti.

Olen rikosseuraamusesimiehen virassa Jokelan vankilassa ja haastattelussa olisi saattanut ilmetä seikkoja jotka voivat vaikuttaa vangin asemaan. Olen siksi jättänyt tutkimuseettisistä syistä Jokelan vankilan ja Jokelan vankilan Avovankilaosaston tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Rikosseuraamusesimiehenä joudun käyttämään hallinnollista valtaa molemmissa laitoksista (Heikkinen 2012, 12–13). Heinäkuusta 2016 marraskuun loppuun työskentelen työkierron johdosta määräaikaisena rikosseuraamusesimiehenä Keravan vankilassa. Toimenkuvani kuitenkin poikkeaa siellä Jokelan vastaavasta, enkä tee yhtä usein vankien asioihin kohdistuvia päätöksiä. Siksi katsoin, että pystyin ottamaan tarvittavan etäisyyden tutkimushenkilöihin.

Eräs eettinen ongelma oli mahdolliset haastatteluissa ilmi tulevat rikokset. Oli myös mahdollista, ettei haastateltava mielellään puhuisi mahdollisista tekemisistään rikoksista. Toisaalta joskus haastateltava saattaa myös olla puhelias ja kertoa avoimestikin mitä hänelle on ”sattunut” tai mitä hän on ”vahingossa hölmöillyt”. Mikäli haastateltava tuo esille osallisuutensa Rikoslain 15 luvun 10§ mukaisesti rikoksiin, on haastattelija rangaistuksen uhalla velvollinen ilmoittamaan viranomaisille (Rikoslaki, 1889).

En saanut yhtään vangin haastattelua Helsingin tai Suomenlinnan vankiloista ja yhteyshenkilöni Helsingin vankilassa epäili syyksi sitä, että minut tiedetään vankien keskuudessa ammattini takia ja vangit myös tietävät, että tunnen laitoksen henkilökuntaa. Osa heistä on entisiä opiskelu- tai työtovereitani. Yleensä haastattelupyynnöitä kommentoidaan vankien taholta jotenkin mutta tällä kertaa kukaan ei kommentoinut asiaa mitenkään, mikä oli yhteyshenkilön mukaan poikkeuksellista. Toinen mahdollinen syy on se, että tutkintavankilana toimivasta Jokelan vankilasta siirrytään usein sijoitteluun Helsingin vankilaan ja jotkut vangeista ovat saattaneet muistaa minut rikosseuraamusesimiehenä Jokelan vankilasta (Heikkinen 2015, 15). Suomenlinnan vankilan henkilökunnan mukaan taas työmäärä oli niin iso, etteivät he pysty auttamaan haastattelujen järjestämisessä. Työmäärän suuruutta selittää Rikosseuraamuslaitoksen sopeuttamishjelmasta johtuva henkilöstöresursseja vähentäminen ja toimenkuvien monipuolistaminen (Rikosseuraamuslaitos Toimitilavisio, 2016).

Alkuperäinen tarkoitus oli haastatella myös Vantaalle jo vapautuneita vankeja mutta en saanut yhtään haastattelua. Syynä saattaa olla vapautuneiden vankien epäluulo tai mielenkiinnon puute. Olisi voinut olla mahdollista että vapautuneiden vankien olisi ollut helpompi vastata strukturoituun lomakkeeseen tutun sosiaalityöntekijän avustuksella. Tiedonhankintamenetelmän vaihtaminen ei kuitenkaan ollut tarkoituksenmukaista tutkimuksen tässä vaiheessa.

Vankien on ilmeisen vaikeaa erottaa minun työtehtäviäni tutkijan roolista. Siksi oli tarkoituksenmukaisempaa että jätin Helsingin vankilan pois tutkimuksesta ja hankin aineistoa muista vankiloista (Heikkinen 2012, 15). Esitin tämän takia Rikosseuraamusalaitoksella pyynnön saada laajentaa tutkimuslupa koskemaan myös Suomenlinnan vankilaa. Rikosseuraamuslaitos suostui tutkimusluvan laajentamiseen. En kuitenkaan saanut yhtään haastattelua Suomenlinnan vankilasta henkilökunnan työkiireiden takia. Tämä olisi parantanut tutkimuksen kattavuutta sillä Suomenlinna on avovankila ja siellä on erilaista vankiainesta kuin esimerkiksi Riihimäen vankilassa. Suomenlinnasta käydään paljon työ- ja opintoluvilla, joten sen vangeilla on paremmat yhteydet ulkomaailmaan, mikä voi vaikuttaa odotuksiin vapautumisesta. Vapautuneiden vankien haastattelujen puuttumisen takia jouduin siirtämään tutkimuksen painopisteen lähiaikoina va-

pautuviin vankeihin. Heidän joukossaan oli kuitenkin vankeja jotka olivat olleet monta kertaa vankilassa ja joilla näin paljon kokemusta vankilasta vapautumisesta.

Vapautuneiden vankien tilanteen selvittämistä hankaloitti heidän haluttomuutensa osallistua tutkimuksiin. Tätä opinnäytetyötä tehdessä Vantaalle vapautuneille vankisosaalityön asiakkaille lähetettiin kirje, jossa tiedusteltiin heidän halukkuuttaan osallistua haastatteluihin. Halukkaat ohjeistettiin ottamaan yhteyttä minuun puhelimitse tai sähköpostilla. Tosin yksikään asiakkaista ei ollut halukas osallistumaan tutkimukseen. Vapautuneiden vankien tilanteen selvittäminen olisi hyvä jatkotutkimuksen aihe. Tosin silloin tutkijan tulisi selvittää mitkä tutkimusmenetelmät soveltuvat aineiston keräämiseen. Kirjeitse lähetetty henkilökohtainen haastattelukutsu ei herättänyt vapautuneissa vangeissa halukkuutta osallistua tutkimukseen. Kyselylomake, johon voi vastata anonyymisti kotona, tai tutun työntekijän avustuksella sosiaalitoimiston tiloissa saattaisi olla vapautuneille vangeille parempi vaihtoehto.

10.2 Yhteistyön merkitys vapautuvan vangin tukemisessa

Vantaalle vapautuvan vangin tilannetta voidaan parantaa siten, että häntä pyritään auttamaan jo vankilassaoloaikana. Rikosseuraamuslaitoksen hankkeet lähityön kehittämiseksi sekä tietotekniikan käytön lisääminen auttavat toteutuessaan vankia kuntoutumaan ja hankkimaan itse tarvitsemaansa informaatiota. Eri kuntoutusmuodot auttavat vankia elämänhallinnan kehittämisessä. Tärkeintä on vahvistaa vangin omaa halua muutokseen ja tukea vangin siirtymistä vapautteen. Tässä voidaan hyödyntää vertaistukea ja kolmannen sektorin toimijoiden työpanosta. Lähityön ja tietotekniikan käytön lisäämistä tosin vaikeuttaa Rikosseuraamusalan tuottavuusohjelma jossa haetaan säästöjä henkilöstövähennyksistä ja toimintamenojen supistuksista (Rikosseuraamuslaitos lähityöhanke, 2016.)

Parhaiten vankien onnistunutta vapautumista edistää hyvien käytäntöjen vahvistaminen ja tukeminen nykyisten resurssien puitteissa. Menossa olevien hankkeiden seurannan avulla saadaan tietoa kehitystarpeista ja vahvuuksista ja tätä tietoa voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa. Eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitys korostuu koska ilman sitä vangin vapautumisessa tapahtuisi asiakassuhteen katkoksia, jotka saattaisivat vaarantaa tämän vapaudessa selviämisen. Keravan vankilan WOP-osastolta on ollut hyviä kokemuksia yhteisestä työntekijästä, joka on osan ajasta vankilassa ja osan tukemassa vapautuneita. Tämä mahdollistaa katkeamattoman asiakassuhteen muodostumisen. Kaikkien vankien kohdalla tämä ei valitettavasti ole mahdollista. Kuitenkin jo kotikunnan sosiaalityöntekijän saapuminen vankilaan tapaamaan tulevaa asiakastaan sekä verkostopalaveriin osallistuminen olisi erittäin hyödyllistä.

Lähteet:

Anttila, Inkeri & Törnudd, Patrik., 1983. Kriminologia ja kriminaalipolitiikka,

Porvoo: WSOY

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2016 Viitattu 19.8.2016.

<http://www.ara.fi/download/noname/%7BF94BC847-D4DB-43BA-9E91-5D18CA92F9A8%7D/116306>

Arki vankilassa –opas suljettuun vankilaan tulevalle vangille. Viitattu 16.9.

2016. <http://docplayer.fi/1236273-Arki-vankilassa-opas-suljettuun-vankilaan-tulevalle-vangille.html>

Eskola Jari, Suoranta Juha, 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen, Tampere: Vastapaino

Etelä-Suomen Rikosseuraamusalue, AOA päätökset loka-joulukuu 2015, dnro

4796/4/14

Euroopan neuvoston vankilasäännöt, Viitattu 9.9.2016

<http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/EPR/Euroopanvankilas%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6t%202.pdf>

European Prison Rules, Viitattu 5.11.2016

http://www.coe.int/t/dgi/criminallawcoop/Presentation/Documents/European-Prison-Rules_978-92-871-5982-3.pdf

Haaste 1/2006. Viitattu 9.9.2016.

<http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12006/vaikuttaakovankeinhoito.html>

Haaste 1/2011. Viitattu 24.6.2016.

<http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12011/kriminaalipolitiikansuuretmuutokset.html>

Haaste 3/2012. Viitattu 9.9.2016

<http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32012/korpernikaaninenkumous.html>

Havainnot Riihimäen ja Keravan vankiloista, 2016. Viitattu 26.10.2016.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko, Sajavaara Paula. 2009, Tutki ja kirjoita. Tammi, Hämeenlinna

Heikkinen Petteri: Rikosseuraamusesimiehen rooli vankilaturvallisuuden hallinnassa. 2012 Laurea-ammattikorkeakoulu. Turvallisuusalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Hypén, Kimmo: Vankilasta vuosina 2001–2003 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet, Vammala: Rikosseuraamusvirasto

Hänninen, Asko: Rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden arviointi vankilassa; 2016, Itä-Suomen Yliopisto

Jokelan vankilan notaarin tiedonanto. sähköposti 3.6.2016.

Jokelan vankilan sosiaalityöntekijän tiedonanto. sähköposti 10.5.2016.

Jokelan vankilan vartijan tiedonanto. tekstiviesti 1.6.2016.

Joukamaa, Matti & Aarnio Jorma, von Gruenewaldt Virpi, Hakamäki Sirpa,

Hypén Kimmo, Lauerma Hannu, Tomi Lintonen, Mattila Aino, Tyni

Sasu, Vartiainen, Heikki, Viitanen Päivi, Terhi Wuolijoki. 2010, Ri-

kosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010, Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve – Perustulosraportti. Vammala, Rikosseuraamuslaitos

Kangasaho, Katja 2013. Aikuissosiaalityö vapautuneen vangin elämänhallinnan

tukena, Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 4.5.2016 fi

le:///C:/Users/omistaja/AppData/Local/Microsoft/Windows/ Inet Cache/IE/GTUDYEWN/urn_nbn_fi_uef-20130535.pdf

Karsikas, Vuokko: Selvinpään olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen, Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 3/2005

Kansaneläkelaitos. Viitattu 11.9.2016

<http://www.kela.fi/toimeentulotuki>

Konttila, Arja & Tyni Sasu: OMA-ohjelman suorittaneiden väkivaltarikollisten uusintarikollisuus sekä ohjelman välittömät vaikutukset , Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2011

Keravan vankilan sosiaalityöntekijän tiedonanto. sähköposti 18.10.2016.

Kirjastolaki 4.12.1998/904. Viitattu 25.7..2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980904>

Kivivuori Janne 2013, Rikollisuuden syyt, Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Nemo Kriminaalihuollon tukisäätiö, viitattu 1.5.2016,

<http://www.krits.fi/>

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 5.7.1999/621. Viitattu 28.9.2016

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Liikuntalaki 10.4.2015/390. Viitattu 4.7..2016

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>

Oikeusministeriö, 2002. Komiteamietintö 2002:3. Viitattu 23.6.2014

<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/20023lakisopimushoidonkokeilemisesta.sopimushoitotoimikunnanmietinto/Files/>

[OMKM_3_2002_Sopimushoitotoimikunnan_mietinto_82_s.pdf](http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/20023lakisopimushoidonkokeilemisesta.sopimushoitotoimikunnanmietinto/Files/OMKM_3_2002_Sopimushoitotoimikunnan_mietinto_82_s.pdf)

Pasanen, Anni. 2.10.2016, Keski-Suomalainen. Viitattu 5.10.2016.

<http://www.ksm.fi/teemat/sunnuntaisuomalainen/Joka-kolmas-vanki-vapautuu-vailla-kotia/847086>

Portti vapautteen rangaistusjärjestelmä. Viitattu 4.5.2016

http://www.porttivapautteen.fi/tietoa/tietopankki/2461/rangaistusjarjestelma_suomessa

Portti vapautteen Rangaistus. Viitattu 27.9.2016

http://www.porttivapautteen.fi/laheiset/paiva_kerrallaan/rikosoikeudellinen_prosessi_ja_seuraamukset#Rangaistus

Portti vapauteen Avovankila Viitattu 27.9.2016

http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/paiva_kerrallaan/rangaistukseen_tuomittu/8._asteittainen_vapautuminen/8.1_avovankila

Portti vapauteen Seuraamukset Viitattu 27.9.2016

http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/paiva_kerrallaan/rikosoikeudellinen_prosessi_ja_seuraamukset

Portti vapauteen Koevapaus. Viitattu 27.9.2016

http://www.porttivapauteen.fi/lapset/rangaistukset/valvottu_koevapaus

Portti vapauteen Tapaamiset. 2016. Viitattu 26.10.2016.

http://www.porttivapauteen.fi/lapset/tapaamiset/tapaamisia_on_erilaisia

Portti vapauteen Vangin päivä. Viitattu 27.9.2016

http://www.porttivapauteen.fi/lapset/vangin_paiva

Portti vapauteen Riihimäen vankila. Viitattu 9.9.2016

http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/tapaajan_opas/riihimaen_vankila

Portti vapauteen Keravan vankila. Viitattu 9.9. 2016

http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/tapaajan_opas/keravan_vankila

Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41. Viitattu 22.1.2016

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>

Rantanen, Teemu (toim.): Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen

–näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen; 2009, Vantaa, Laurea Ammattikorkeakoulu

Remes Irina 2010, Näkymättömät muurit: Vangin kokemuksia valvotusta

koevapaudesta elämänhallinnan viitekehyksestä, Tampereen yliopisto. Viitattu 4.5.2016

[http://kris.fi.nettihotelli.fi/wp-content-](http://kris.fi.nettihotelli.fi/wp-content/uploads/2013/03/N%C3%A4kymättömät_muurit.pdf)

[tent/uploads/2013/03/N%C3%A4kymättömät_muurit.pdf](http://kris.fi.nettihotelli.fi/wp-content/uploads/2013/03/N%C3%A4kymättömät_muurit.pdf)

Rikoslaki 19.12.1889/39. Viitattu 7.6..2016

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Rikosseuraamuslaitos vankeusrangaistuksen aloitus. Viitattu 27.9.2016.

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vankeusrangaistuksenaloitus.html>

Rikosseuraamuslaitos sijoittelu. Viitattu 27.9.2016.

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vankeusrangaistukseentuomittujensijoittelujasiirtaminen.html>

Rikosseuraamuslaitos koevapaus. Viitattu 27.9.2016.

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2013/12/lakivalvotustakoevapaudesta6292013astuuvoimaan1.1.2014..html>

Rikosseuraamuslaitos ohjelmatyö. Viitattu 5.6.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmatyo.html>

Rikosseuraamuslaitos vapautumisen valmistelu. Viitattu 5.6.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vapautuminen/vapautumisenvalmistelu.html>

Rikosseuraamuslaitos päihdetyö. Viitattu 5.6.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-paihdeetyo.html>

Rikosseuraamuslaitos työtoiminta. Viitattu 5.6.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/tyotoiminta.html>

Rikosseuraamuslaitos opiskelu. Viitattu 5.6.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/opiskelu.html>

Rikosseuraamuslaitos sähköinen asiointi. Viitattu 11.8.2016.

fi-

[le:///C:/Users/omistaja/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/FDZZMVB1/Rikosseuraamusasiakkaiden_sahkoinen_asiointi_Esiselvitys_3_300_2014.pdf](file:///C:/Users/omistaja/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/FDZZMVB1/Rikosseuraamusasiakkaiden_sahkoinen_asiointi_Esiselvitys_3_300_2014.pdf)

Rikosseuraamuslaitos Keravan vankila.. Viitattu 27.9.2016.

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/keravanvankila.html>

Rikosseuraamuslaitoksen tiedotustilaisuus Keravalla 28.10.2016. Viitattu 29.10.2016.

Rikosseuraamuslaitoksen tilastot. Viitattu 19.1.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/tilastoja/6A9fc2mik>

Rikosseuraamuslaitoksen tulostavoiteasiakirja vuosille 2016-2019. Viitattu

4.11.2016.http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/netra-asiakirjat/1blJsZzOR/Risen_tulossopimus_2016_-_2019_valmis.pdf

Rikosseuraamuslaitos Toimitilavisio. Viitattu 3.7.2016

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisutmonisteetjaraportit/6HMew8KQp/Rikosseuraamuslaitoksen_toimitilavisio_vuoteen_2025.pdf

Rikosseuraamuslaitos Lähityöhanke Viitattu 10.8.2016.

file:///C:/Users/omistaja/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/FDZZMVB1/Lahityohanke_projektisuunnitelma.pdf

Rikosseuraamuslaitos lapsi- ja perhetyö 2013. Viitattu 22.10.2016

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisutmuut/6G5krDHMF/Lapsi-ja_perhetyon_periaatteet_.pdf

Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020. Viitattu 25.10.2016.

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/6A3hglF5q/Risen_strategia_2011-2020.pdf

Rikosseuraamuslaitos. Päätös 1/332/2016. Viitattu 25.1.2016.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Viitattu 25.7.2016.

http://www.rskk.fi/fi/index/perustutkinto_1/Tutkinnonosaamisalueet.html

Ruckestain Minna & Teppo Annika: Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa, Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2005

Sininauhaliitto, viitattu 30.4.2016

<http://www.sininauhaliitto.fi/organisaatio/jasenjarjestot/vankilatyo>

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014. Viitattu 3.5..2016

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Sosiaali- ja Terveysministeriö, 2007. Sosiaali- ja Terveysministeriön

selvityksiä: Skenaario Sosiaalimenoista, Terveysten edistämisen

vaikutukset ja analyysimallin esitte-

ly.<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/728>

[61/SELV2009_7.pdf?sequence=1](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72861/SELV2009_7.pdf?sequence=1)

Simola, Pia. 5.8.2013, Studio55.fi Tästä puhutaan, Vanki: Tällaista on elämä suljetulla osastolla. Viitattu 25.9.2016.

<http://www.studio55.fi/tastapuhutaan/article/vanki-tallaista-on-elama-suljetulla-osastolla/209480>

Takaisin Elämään ry, viitattu 30.4.2016

<http://www.takaisinelamaan.fi/index.php?page=paattyneetprojektit>

Tilastokeskus. Viitattu 24.1.2016

http://www.stat.fi/til/syyttr/syyttr_2009-03-03_men_001.html

Tilastokeskus. Viitattu 24.1.2016

<http://www.stat.fi/meta/kas/asunnoton.html>

Tilastokeskus. Viitattu 18.8.2016

http://www.stat.fi/til/tyokay/2012/02/tyokay_2012_02_2013-06-05_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. Viitattu 28.9.2016

http://www.stat.fi/til/tyti/2016/08/tyti_2016_08_2016-09-20_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. Viitattu 28.9.2016

<http://www.stat.fi/til/tyti/kas.html>

Tuomi Jouni, Sarajärvi Anneli, 2004. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi,
Helsinki: Tammi

Tuomi Jouni, 2007. Tutki ja lue -johdatus tieteelliseen tekstin ymmärtämiseen.
Tammi, Helsinki

Tutkintavankeuslaki 768/2005. Viitattu 5.6.2016

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#L8>

Tyni, Sasu: Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia
perusteita?, Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015

Uudenmaan työ- ja elinkeinotoimiston työntekijöiden tiedonannot 16.8.2016

Vankeinhoidon koulutuskeskus, 2003. What Works –Mikä toimii vankeinhoidos-
sa ja kriminaalihuollossa?, Vantaa: Dark Oy

Vankeuslaki 23.9.2005/767. Viitattu 21.1.2016

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Vantaan kaupunki -Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala. Viitattu 22.1.2016

[http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/organisaatio/sosiaali-
_ja_terveydenhuollon_toimiala](http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/organisaatio/sosiaali-
_ja_terveydenhuollon_toimiala)

Vantaan kaupunki. Viitattu 25.7.2016

http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/tietoa_vantaasta/vantaa-info

Vankilavirkailijoiden haastattelut, Jokelan ja Keravan vankilat 17.-27.6.2016

Valtioneuvoston kanslia. Matalapalkkatyö Suomessa. Valtioneuvoston kanslian
raporttisarja 1/2013. Viitattu 18.8.2016.

[http://vm.fi/documents/10616/1093242/R0113_Matalapalkkaty%
C3%B6+Suomessa.pdf/b4d0c4c9-e735-4bb1-9ffd-
aad80151a98b?version=1.0](http://vm.fi/documents/10616/1093242/R0113_Matalapalkkaty%C3%B6+Suomessa.pdf/b4d0c4c9-e735-4bb1-9ffd-
aad80151a98b?version=1.0)

Vantaan kaupunki. Viitattu 25.7.2016

<http://www.vantaa.fi/vapaa-aika/liikunta/ulkoliikuntapaikat>

Vantaan kaupunki. Viitattu 24.7.2016

http://www.vantaa.fi/vapaa-aika/liikunta/uimahallit_ja_kuntosalit

Vantaan kaupunki Viitattu 25.7.2016

http://www.vantaa.fi/vapaa-aika/kirjasto/kirjasto_palvelee/tilat

Vantaan kaupunki. Viitattu 11.8.2016

[http://www.vantaa.fi/terveys-
_ja_sosiaalipalvelut/sosiaalinen_tuki_ja_toimeentulo/aikuisten_sosi-
aalipalvelut](http://www.vantaa.fi/terveys-
_ja_sosiaalipalvelut/sosiaalinen_tuki_ja_toimeentulo/aikuisten_sosi-
aalipalvelut)

Vantaan kaupunki. Viitattu 27.6.2016.

[https://www.vantaa.fi/hallinto_ ja_talous/tietoa_vantaasta/tilastot_ ja_
tutkimukset/vantaa_lyhyesti](https://www.vantaa.fi/hallinto_ ja_talous/tietoa_vantaasta/tilastot_ ja_
tutkimukset/vantaa_lyhyesti)

Zaref, Anna 2014. mt3.fi, Vankilan karu arki: Pian vangit vartioivat vankeja.

Viitattu 30.9.2016

[http://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/vankilan-karu-arki-pian-
vangit-vartioivat-vankeja/3409378](http://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/vankilan-karu-arki-pian-
vangit-vartioivat-vankeja/3409378)

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 20.11.1989. Viitattu 25.10.2016.

https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Ylisassi, Hilikka; Seppänen, Laura; Uusitalo, Hanna; Kalavainen, Susanna;

Piispanen; Päivi 2016. Aktivoiva lähityö –Vankiloiden valvonta- ja
ohjaushenkilöstö vuorovaikuksellista lähityötä kehittämässä, Ri
kosseuraamuslaitoksen Julkaisuja 2/2016, Helsinki

LIITE 1

HAASTATTELUTEEMAT TULEVAISUUDESSA VAPAUTUVALLE VANGILLE:

1. Millaiseksi vanki arvelee päivän muotoutuvan?
2. Mitä ajattelee vapautumisesta?
3. Ohjaus ja tuki
4. Asuminen ja toimeentulo
5. Työ ja opiskelu
6. Harrastukset
7. Päähteet
8. Kaveripiiri ja perhe
9. Miltä haastattelu tuntui?

LIITE 2.

TIEDOTE OPINNÄYTETYÖSTÄ: VANTAALLE VAPAUTUVAT VANGIT
(19.1.2016)

Pyydämme Teitä osallistumaan tähän opinnäytetyöhön, joka on osa laajempaa hanketta nimeltä Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.

Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala ovat valmistelleet yhdessä tätä tutkimushankekokonaisuutta. Hanke tukee Vantaan kaupungin valtuustokauden strategiaa. Hankkeessa laaditaan vuonna 2015 käynnistyvään Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ylempään koulutukseen liittyviä opinnäytetöitä ja oppimistehtäviä.

Hankkeen tarkoituksena on edistää erityisesti mielenterveyden edistämistä yhteiskunnan eri tasoilla sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista. Hanke tuottaa tietoa nykytilasta ja kehittämistarpeista sekä mahdollistaa uusien asiakaskesteisten työmenetelmien käyttöönottamisen.

Hankkeen tutkimusluvan on myöntänyt Vs. Apulaiskaupunginjohtaja Maritta Pesonen 20.8.2015 (Viranhaltijapäätös §39/2015). Teillä on mahdollisuus halutessanne tutustua tutkimuslupapäätökseen ottamalla yhteyttä: Diakonia-ammattikorkeakoulu, Ikali Karvinen, Puh. 040 509 80 50.

Tämän opinnäytetyön tekijä ja tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tekijä on: Janne Pentunen

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia Vantaalle vapautuvien vankien vapautumisen onnistumista.

Tutkimuksen kulku

Haastattelen kuudesta kahdeksaan Keravan, Riihimäen ja Helsingin vankilassa olevaa, lähiaikoina Vantaalle vapautuvaa, vankia.

Tutkimukseen liittyvät hyödyt ja riskit

Tutkimukseen osallistumisesta ei ole teille välitöntä hyötyä, mutta tutkimus auttaa kehittämään erityisesti mielenterveyden edistämistä yhteiskunnan eri tasoilla sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista osana marginalisaation vastaista työtä Vantaan kaupungissa ja sen yhteistyöorganisaatioissa. Tutkimuksen avulla saamme arvokasta tietoa kehittämis- ja tutkimustyötä varten. Tutkimuksesta ei ole Teille mitään haittaa, mutta koska haastatteluissa käsitellään mielenterveyteen, marginalisaatioon ja syrjäytymiseen liittyviä asioita, saattaa osallistuminen aiheuttaa negatiivisia tunnereaktioita. Näistä Teillä on mahdollisuus keskustella opinnäytetyöntekijän kanssa. Teillä on mahdollisuus vetäytyä osallistumisesta missä tahansa tutkimuksen vaiheessa ja osallistuminen on Teille täysin vapaaehtoista.

Luottamuksellisuus, tietojen käsittely ja säilyttäminen

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti henkilötietolain edellyttämällä tavalla. Tutkimustiedostoa säilytetään siihen saakka, kun tutkimuksen tulokset on analysoitu ja julkaistu.

Vapaaehtoisuus

Voitte keskeyttää osallistumisenne missä tahansa opinnäytetyön vaiheessa ennen sen päättymistä ilman, että siitä koituu Teille mitään haittaa. Voitte myös peruuttaa suostumuksenne, jolloin teistä kerättyjä tietoja ei käytetä enää tutkimustarkoituksessa.

Vakuutukset ja korvaukset

Tätä opinnäytetyötä varten teitä ei ole erikseen vakuutettu. Osallistumisesta ei myöskään makseta korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tämä opinnäytetyö julkaistaan joko raporttina tai artikkelina. Teillä on halutessanne mahdollisuus saada julkaisu sähköisenä sen julkaisemisen jälkeen ottamalla yhteyttä korkeakouluun: Diakonia-ammattikorkeakoulu / Ikali Karvinen, puhelin: 040 509 80 50.

Lisätiedot

Pyydämme teitä esittämään kysymyksiä opinnäytetyöstä sen tekijälle itselleen. Mikäli teillä on kysymyksiä laajemmasta kokonaishankkeesta, voitte olla yhteydessä Diakonia-ammattikorkeakouluun: Ikali Karvinen, puhelin: 040 509 80 50.

Opinnäytetyöntekijän yhteystiedot

Yhteystiedot: **Janne Pentunen**, janne.pentunen@student.diak.fi

LIITE 3.

Opinnäytetyö – Vantaalle vapautuvat vangit

Minua on pyydetty osallistumaan yllämainittuun opinnäytetyöhön tiedonantajana ja olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa opinnäytetyöstä ja mahdollisuuden esittää siitä kysymyksiä joko suullisesti, puhelimitse tai sähköpostitse.

Ymmärrän, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista, ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä perua suostumukseni milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti eikä henkilöllisyyteni tule ilmi tutkimustuloksia raportoitaessa.

Ymmärrän, että voin keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumiseni missä tahansa sen vaiheessa ennen sen päättymistä ilman, että siitä koituu minulle mitään haittaa. Voin myös peruuttaa tämän suostumuksen, jolloin minusta kerättyä tietoa ei enää käytetä. Ymmärrän kuitenkin, että jo tallennettuja tietoja ei voida poistaa tutkimuksesta vetäytymisen jälkeen, jos tiedot on jo ehditty analysoida.

_____.____.201__

_____.____.201__

Suostun osallistumaan opinnäytetyöhön:

Suostumuksen vastaanottaja:

Osallistujan allekirjoitus

Opinnäytetyöntekijän allekirjoitus

Nimenselvennys

Janne Pentunen

Osallistujan syntymäaika

Osoite

Tämä suostumuslomake tuhoetaan silloin, kun opinnäytetyön aineistot tuhoetaan ja kun opinnäytetyö on hyväksytty ja julkaistu